

PEDRES QUE PARLEN

Jafre i les seves 101 llindes

Èlia Bantí i Alabau

2006

ÍNDIX

	<u>Pàg.</u>
Pròleg	3
Introducció.....	4
Jafre.....	6
Pedres i Llindes.....	11
Les Llindes.....	12
Aproximació històrica del segle XV.....	13
-Font Santa i Mas Roig.	
Aproximació històrica del segle XVI.....	17
-Can Bacaina, Mas Pons, Can Prats, Can Amat.	
Aproximació històrica del segle XVII.....	23
-Font Santa, Mas Pons, Can Mont Cal Rei, Rectoria, Can Rich, Can Norat, Can Baion, Parròquia, Cal Navarro, Ca la Petra, Can Joan Sagué, Can Raliu, Can Pou, Mas Seguer.	
Aproximació històrica del segle XVIII.....	50
-Can Pei carretera, Can Tins, Can Rich, Mas Castelló, Can Pau, Cal Tit, Mas Pons, Cal Rosset, Can Pep Xiviu, Font Santa, Cal Jesús, Rectoria, Can Grau, Can JMaria, Can Baion, Can Roc, Can Quim Blau, Can Perruca, Església, Cal Hostaler, Can Amat, Can Calvera, Can Norat, Mas Tonyanet.	
Aproximació històrica del segle XIX.....	87
-Mas Pons, Can Batlle, Can Patiua, Mas Castelló, Can Cona, Can Grau, Can Tomaset, Cal Carnisser, Font Santa, Cal Rei.	
Aproximació històrica del segle XX.....	103
-Creu del Padró, Can Pau.	
Sense data; Els símbols.....	107
- Can Tomaset, Rectoria, Can Batlle, Mas Pons, Mas Seguer, Can Frigola, Can Vilert, Can Baus, Can Marimon, Les Nenes, Can Grau, Can Catanyer, Can Mont.	
Conclusions.....	125
Bibliografia.....	127
Agraïments.....	128

ANNEX

PRÒLEG

L'Èlia, amb la qual m'uneixen lligams familiars i d'amistat amb la seva família materna, va exposar-me que tenia el projecte de realitzar un estudi de les laudes i llindes que contenen inscripcions o símbols i que es troben en el poble de Jafre. No vaig voler-la enganyar i vaig dir-li que era un treball important però, a la vegada feixuc, ja que, fins el present, ningú l'havia realitzat. No trobaria ni una base que li pogués servir de mostra; en una paraula, s'afrontava a una tasca totalment verge.

No va poder veure, en aquell moment, la sensació d'alegria que jo experimentava en el meu interior, ja que, per a mi, el projecte que volia iniciar, l'Èlia, era un treball que feia molts i molts anys jo tenia intenció de realitzar, però mai el vaig iniciar. L'Èlia, ha realitzat el treball de recerca amb cura i atenció. S'ha documentat, i davant del dubte ha cercat informació i ha acudit a persones que la podien orientar. No ha escatimat ni temps ni treball. Si s'ha trobat davant d'escriptures no del tot clares, tant en el contingut com en la forma, i si eren originals, és a dir, si es trobaven en el seu lloc d'origen, ha procurat cerciorar-se i crec que d'aquestes últimes n'ha fet una veritable tria. I, un treball d'aquesta classe, sé, per experiència, que comporta molta dedicació i temps.

De Jafre, s'han fet treballs de toponímia, però d'aquest tema és el primer que es fa, i crec que s'ha fet massa tard, ja que de moltes inscripcions, que fins fa pocs anys es llegien i es veien molt bé, ara quasi no en queda res; el "mal de la pedra" ha fet un gran avanç en els últims temps.

He procurat orientar-la en tot el que he pogut i he sabut, però cal dir que no m'ha donat gaire feina. I, mentre parlava amb l'Èlia del treball, jo pensava amb el seu avi Siset; ell que va restaurar tants i tants edificis importants i que procurà que no es perdés cap pedra treballada, per insignificant que fos,com hauria gaudit orientant i ajudant a la seva néta en aquest treball!

Josep Alabau i Coloma
Llicenciat en Història

INTRODUCCIÓ

Sempre busquem documents o objectes materials que ens expliquen millor la història que ens precedeix. Aquests ens aporten nous coneixements, ens fan entendre el passat per viure conscientment el present i obtenir la capacitat de preparar o saber reaccionar davant fets del futur. Pot tractar-se, com ja he dit, de documents històrics que es poden trobar als arxius públics, municipals, privats; com a materials recordem especialment les troballes arqueològiques, monuments extremadament antics, però uns elements força habituals alhora que propers com són les llindes, sovint passen desapercebuts.

Les llindes, formen part de l'arquitectura familiar, coronen la porta principal que sovintegem tantes vegades, o la finestra d'una habitació qualsevol, com també alguns accessos interiors de casa nostra. Però ens hem preguntat alguna vegada quin significat té aquesta pedra, qui la va esculpir, qui la va encarregar, perquè hi ha escrit el que hi ha escrit, què va passar aquell any, o per què està precisament posada allà on és? Doncs a part d'un tros de paret de la nostra casa, és una pedra que ens parla del passat, i he trobat molt interessant la idea de fer un recull el més exhaustiu que m'ha estat possible de les llindes que sobreviuen al nostre poble, el poble de Jafre situat al bell mig de la plana de l'Empordà, ja que sabem que aquestes pedres no duraran per sempre, com s'ha demostrat que en els últims anys moltes d'elles s'estan degradant de forma accelerada, tenint en compte el temps en què estan datades. Sota els efectes del temps, la contaminació i en conjunt, podríem parlar d'un enemic comú com pot ser la pluja àcida?

M'he dedicat a recollir, fotografiar i catalogar cadascuna de les llindes que conformen aquest espai històric de moltes cases, també les he situat en el seu context temporal, agrupant-les per antiguitat.

Ha esdevingut una feina laboriosa ja que el treball de recollida de dades i material, redactat i elaboració ha requerit esforç i temps, però a la vegada ha

estat del tot gratificant. Per la certesa que és una recerca inèdita i necessària alhora que important per la documentació històrica del poble. Aquesta recerca, fins ara pendent, m'ha donat la oportunitat de fer realitat la seva existència.

Per tant l'objectiu final és deixar constància del que podríem anomenar obres d'art del poble que per més que el temps les vagi destruint, sempre tindrem la oportunitat de saber que han existit, i observar-les encara que sigui a través d'una fotografia dipositada en algun arxiu, el DVD que s'adjunta com a conclusió de la recerca o fullejant un treball amb finalitats tan educatives com de fita personal com aquest.

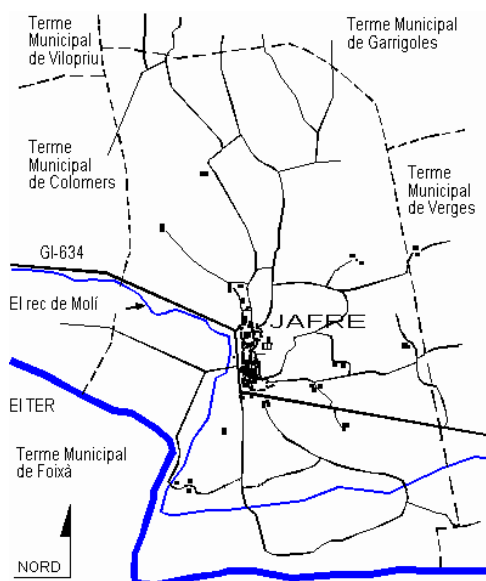
JAFRE

No lluny de Girona, tampoc de Figueres ni de la Bisbal, a uns quinze quilòmetres del mediterrani es pot gaudir de la naturalesa, de la tranquil·litat que el municipi de Jafre ens ofereix.

És un poblet amb no masses habitants, però manté el seu caràcter propi. Les aigües del riu Ter flueixen, al curs baix del recorregut, als afores de la localitat. De clima mediterrani, temperatures suaus durant tot l'any en comparació amb els canvis rigorosos d'altres zones del territori. La pluviositat és relativament abundant, repartida de forma irregular al llarg de l'any. Pel que fa a la vegetació, és variada. Les masses boscoses que es troben als voltants del poble estan constituïdes bàsicament per alzines i pins. Roures i arbres de ribera creixen a la zona per on passa el Ter. També les argelagues i garrigues ocupen, juntament amb altres plantes, el sotabosc.

La punta del campanar, del segle XIX, que corona l'església parroquial d'estil Renaixentista, sobresurt enmig del nucli de la població que ha anat formant-se al seu entorn. La major part de les cases del poble mostren a les seves llandes dates dels segles XVI, XVII, XVIII, XIX i fins i tot del segle XIX. Jafre arribà al seu punt de màxim volum de població l'any 1857, amb un total de 573 habitants. Però aquest nombre, que en un principi es mantingué mitjanament estable, va anar disminuint progressivament, sobretot, en les últimes dècades, com ha succeït en la majoria dels pobles que basaven la seva economia en l'agricultura i la ramaderia.

El municipi de Jafre abarca una extensió de 6,7km² i els seus límits afronten amb el terme de Garrigoles, al nord; al sud amb Foixà i el riu Ter entre ambdós; a l'est trobem el municipi de Verges; i a l'oest el poble de Colomers.

HISTÒRIA, MONUMENTS I LLOCS D'INTERÈS

El primer document on apareix esmentat el nom de Jafre data el 895, *N. Jacfre deixa el seu alou de Jafre a la Canonja de Girona*. I a partir d'aleshores ha continuat la seva presència fins els nostres dies.

Podem destacar dins el nucli habitat, uns quants punts de referència que cal tenir en compte a l'hora d'analitzar o resseguir el territori jafrenc.

El castell

El castell de Jafre¹ es va construir en un turonet rocallós on avui hi ha el nucli urbà. Ocupava el que ara és la plaça del castell i part del volum de l'església parroquial. La referència més antiga del castell es remunta al segle XV i és molt posterior a les primeres notícies sobre la parròquia. Des del segle XIII fins al segle XV, trobem la noble família dels Jafre residint al seu casal i exercint de veritables senyors feudals des de la seva cort civil ubicada al terme de la parròquia de Sant Martí. A partir de començament del segle XVI ja hi havia *Johers* al castell, i l'heretat va començar a ser una explotació agrícola més del poble. Els senyors, a conseqüència d'entroncaments matrimonials amb d'altres patrimonis importants, van deixar de residir-hi, i l'any 1618 van desvincular-se'n definitivament amb la seva venda.

En el cadastre de l'any 1716, el castell fou definit com un edifici espatllat i per

tant deshabitat i, uns anys més tard, l'any 1739, es va decidir engrandir el temple parroquial aprofitant els murs que encara restaven molt forts i bons (segons expressió de l'època). Des d'aleshores es va donar el castell de

de la revista de Girona pàg. 20 i 21

Jafre per desaparegut, tot i que, els seus vestigis, encara avui són nombrosos i importants.

L'església Parroquial de Sant Martí²

L'església actual és d'estil renaixentista, construïda a la segona meitat del segle XVIII. Tot i que ja des de la darrerria del segle X, n'és documentada l'existència d'una església parroquial, la que continua viva fins els nostres dies és d'una sola nau, amb capelles laterals, de creu llatina, amb absis poligonal i cúpula sobre creuer.

A la façana occidental hi ha un baix relleu que representa el patró del poble, Sant Martí, a cavall.

El campanar és una torre de planta rectangular i amb la part superior octogonal, i n'ha pervingut la dita que és fet d' "alls", en referència al fet que les despeses de la seva construcció foren cobertes amb la venda dels alls que els jafrencs havien plantat a les terres cedides pels propietaris benestants.

El Santuari de la Font Santa³

El Santuari de la Font Santa té un origen llegendari. Conten que un divendres de l'any 1460, quan en Miquel del mas Castelló llaurava el seu camp del Bosc Gran, se li va aparèixer un jove desconegut que li comunicà que l'aigua de la font tenia propietats curatives. Davant la incredulitat del pagès, que no donava crèdit a les seves paraules, el jove li profetitzà que aquell mateix dia moriria un infant a Jafre.

No havia acabat en Miquel Castelló de llaurar quan va sentir tocar a morts. Quan va tornar a casa s'assabentà que acabava de morir el fill d'en Bernat Dolza. Esfereït, contà al rector el que li havia passat i aquest exhortà tot seguit els feligresos a tenir fe en les aigües d'aquella font. Al cap de poc eren molts els qui acudien en pelegrinatge a la font per tal de guarir-se de malalties dels ulls, especialment els cecs, però també els afectats de reuma, mal de coll, paràlisi i febres. Conten que si a la font s'hi rentaven persones pecadores el

^{2,3} Op. Cit. Pàg 4; pàg. 30 i 31; pàg 54.

doll d'aigua s'extingia ràpidament. Finalment, el Bisbe manà que se celebrés a Jafre una trobada de tots els caps de casa i les autoritats del poble per debatre la situació, i de resultes de l'assemblea les autoritats eclesiàstiques permeteren tancar la font i aixecar-hi una capella dedicada a la Mare de Déu de Gràcia. També s'acordà que el miraculós brollador s'anomenés de la Font Santa.

Els Masos de Jafre

La població fora del nucli de l'església la componen també masos més o menys disseminats que es troben arreu, cases pairals que van ser de gran importància pel desenvolupament de la població i que, avui restaurades amb una gran professionalitat, ajuden a l'embelliment d'aquests paratges dels voltants del poble.

Una part dels masos que hi ha en l'actualitat a Jafre podrien tenir el seu origen en les *villae* romanes. Entre els que tindrien aquest origen, i situats fora del nucli urbà, trobem el mas Seguer, els masos del veïnat de la Salvetat i algun del veïnat dels Masos.⁴ Dins el nucli mateix també trobem Can Pou, Can Rich, el Mas Solà i el Mas Castelló que esdevingueren les cases més preeminents d'entre la població jafrenca.

TRADICIONS

En un poble, és molt usual trobar reminiscències de la vida rural, els costums familiars, els rituals i les festes, que no apareixen tan sovint dins el context urbà.

"El toc de campanes"

El toc de campanes que acompanya els jafrencs i jafrenques durant tota la vida, des del repicament festiu del naixement, en els enllaços celebrats als edificis religiosos corresponents, fins l'acompanyament fúnebre d'aguts i greus intercalats enmig del silenci i la lentitud.

No és tampoc el so únic del campanar jafrenc, ja que entre la calma que es pot saborejar, també arriben els tocs dels campanars veïns.

Com ja deia el cantautor Lluís Llach a la cançó *País Petit* "sempre es pot veure el campanar veí", i es pot afegir "es pot sentir el campanar veí".

⁴ <http://www.xtec.net/~xvila1/llocsdinteres/masosicases/masicasa.htm> (fragment)

"Les ofrenes religioses"

Les ofrenes religioses que han perdurat en el temps, sobretot la de Sant Sebastià, se celebra cada any. El vot a aquest sant prové d'una tradició del segle XVIII quan la pesta va arrasar la població jafrenca (1720), i la de Sant Antoni és de tradició més tardana, el segle XIX, per la protecció del bestiar que gaudia d'una època esplèndida.

"El Futbol"

També hi ha altres aficions que no tenen res a veure amb actes religiosos, com el futbol que últimament han aconseguit grans fites esportives, com l'ascens a primera categoria territorial i la formació d'un equip filial dins l'entitat jafrenca. "Ja és la segona vegada en pocs anys que el Jafre queda campió de lliga de 2ª regional, una categoria on abunden equips de pobles molt més grans que el nostre, amb molt més

pressupost, però tot i així s'ha demostrat una altra vegada que la quantitat no sempre coincideix amb la qualitat." (fragment publicat a la web del Jafre, È.B).

També cal destacar que anualment se celebra un torneig de 24 hores de futbol sala que aplega centenars de persones durant un cap de setmana de les darreries del mes de juliol, enguany s'ha celebrat la vintena edició d'aquest esdeveniment esportiu que ha comptat amb la participació de vint equips en competició.

Pista Poliesportiva

LA GENT I L'HIMNE

Quin poble amb unes característiques com Jafre té l'orgull de poder dir que té el seu propi himne? Jafre, ho pot dir. Efectivament fou compostat amb música i lletra, l'abril de 1976, per Maria Mercè Alabau⁵, una ciutadana que va ser i segueix sent de Jafre, qui va interpretar aquesta obra en el decurs de la festa celebrada el mateix any en "Homenatge a la vellesa" amb l'acompanyament de l'orquestra Foment de la sardana de Torroella de Montgrí.

Aquest és el text de l'himne que l'autora dedicà al poble, que ella defineix de "raça noble, de cel blau i gent de geni".

"El meu poble rialler. Himne a Jafre

*Esculpit sobre el cristall
d'una vella història,
de l'encís d'una nit reposada,
en fou desclòs.*

*Mentre una espurna de llum
abraçava el so del vent del nord,
un somni, despertant-se, li donà forma
en el si d'uns esperits joves.*

*És força, l'arbre jafrenc,
fruit d'un esqueix de joventut.*

*Torcent a cops el rumb
torba el seu repòs,
mes, quan de l'ombra els ulls allunya,
la seva tendra mirada és promesa d'il·lusions.*

*Del seu cor,
en batega afany de vida,
un rierol que, abraçant totes les aigües,
rega els camins de melodies."*

⁵ Maria Mercè Alabau és la mateixa autora que, tres anys després d'aquesta composició, també va escriure i musicar un poema de la Fageda d'en Jordà.

Les llindes

APROXIMACIÓ HISTÒRICA DEL SEGLE XV

El segle XV comprèn el període de la crisi de la baixa edat mitjana. El moment més greu d'aquesta crisi general i política va coincidir amb la mort sense descendència de Martí l'Humà l'any 1410, el qual fou el darrer rei del Casal de Barcelona. Fins dos anys després no es va resoldre aquesta crisi dinàstica amb el conegut "Compromís de Casp" i la reunió de nou compromissaris representants dels regnes que incloïa la Corona catalanoaragonesa. On va ser elegit un membre de la Casa dels Trastàmara, Ferran d'Antequera que passà a regnar la Corona.

La Generalitat prengué un protagonisme polític de respecte al pactisme establert entre ambdues Corones, mantingué les accions adequades per ajustar l'acció monàrquica i les constitucions del país.

El segle XV també és escenari d'altres esdeveniments fonamentals per la història hispànica i també amb ressó mundial, com el *descobrimet d'Amèrica* per part de Cristòfor Colom, la *conquesta de Granada* i l'expulsió del poble jueu. A nivell reial també cal destacar l'enllaç matrimonial i territorial dels regnes de Castella i Aragó amb les representatives figures dels posteriorment coneguts com a Reis Catòlics, Ferran i Isabel.

Pel que fa a la vida de camp, van sorgir les organitzacions conegudes com a "Sindicats Remences" que s'encarregaven de fer el recompte dels masos i recaptaven els diners justos que cada pagès pagaria des d'aleshores. La majoria de pagesos ja havien marxat cap a les ciutats però els que quedaven encara sota la tutela del senyor van acordar l'abolició dels mals usos i eren partidaris de negociar amb l'ajut del monarca. Els monarques van dur a terme una política favorable als remences perquè volien dominar els privilegiats i es van mostrar favorables a convertir els mals usos en censos perpetus i evitar d'aquesta manera les revoltes camperoles.

Artísticament, podem trobar el Renaixement italià en totes les seves manifestacions; en arquitectura destaca Brunelleschi, autor de "la basílica de San Lorenzo"; en escultura podem citar Donatello; i finalment com a pintor cal esmentar Sandro Botticelli, autor de la "Primavera" i el "Naixement de Venus".

També, en referència a Jafre, aquest és el segle que es conformen les nòmines de fogatge, la primera que es conserva és de 1497 i se situa al límit entre el

s.XV i XVI. Allà trobem la descripció dels focs que se situen al poble, dividits segons les seves funcions; edificis eclesiàstics, militars i, per últim i amb més abundància, les edificacions laiques referents a les cases del nucli al voltant de l'església i els masos allunyats d'aquest nucli. L'any 1461 té un fet rellevant en la història de Jafre, que és la construcció de la capella de la Font Santa, que esdevindrà centre de peregrinació i culte religiós molt conegut tant en l'àmbit comarcal com més enllà. Cal destacar també un fet més bel·licós que tingué lloc el 1462 quan la desesperació dels veïns de Jafre va apoderar-se de la vida de trenta soldats francesos de l'exèrcit de Lluís XI que formaven part del bàndol monàrquic que recolzava els interessos del rei Joan II. Ja cansats de les incursions d'aquests soldats cercant aliments i farratges, van decidir matar-los i soterrar-los a les pallisses d'algunes cases, però els companys francesos demanaren revenja per aquest fet a la reina Joana i al seu fill Ferran, i va acabar amb un acte clar de venjança, l'execució d'uns quinze veïns del poble.

Font de la Font Santa

Inscripció: 1 4 4 ?

Estat de conservació: **Parcialment destruïda**

Tipus de pedra: **Calcària**

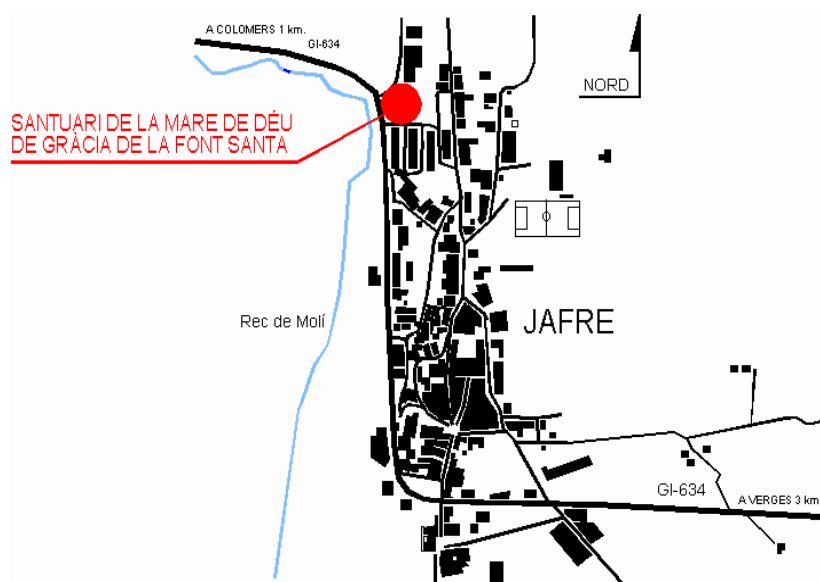
Dimensions: **60X60 cm (irregular)**

Ubicació actual: **Sortidor artificial d'aigua, al costat del brollador natural**

Temàtica: **Data**

Altres observacions: Pel que fa a l'estat de la pedra, es desconeix quin és exactament l'últim número inscrit, per l'acumulació de molsa i desgast natural de la pedra, tot i així té una gran resistència si tenim en compte que és la més antiga trobada fins aleshores al poble, i no és d'estranyar que sigui justament un motiu religiós el que va impulsar la seva col·locació. Segurament es conserva bastant bé perquè està posada sota una petita gruta que la té a recés de les inclemències del temps. La font té un origen llegendari, i és un espai molt estimat per una gran quantitat de persones, sobretot pels propis habitants de Jafre, i pobles de les rodalies.

Situació al nucli del poble:

Mas Roig (Veïnat de la Salvetat)

Inscripció: **Miguel Roig ma fesit lay M C d L XXX**

Estat de conservació: **regular**

Tipus de pedra: -

Dimensions: **120X15 cm**

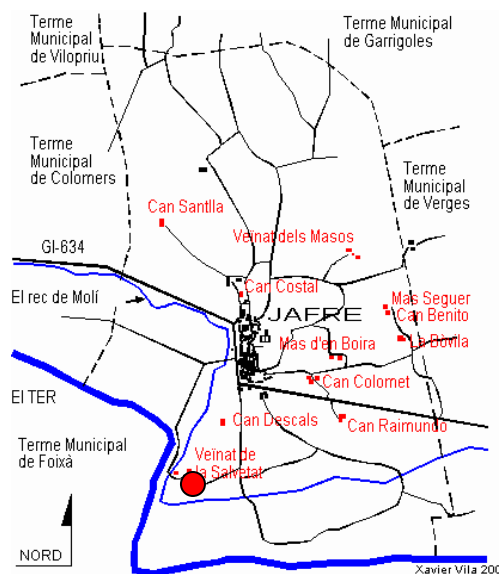
Ubicació actual: **Sota la repisa de la finestra central del primer pis.**

Temàtica: **Propietat i data**

Idioma: **Català/ Llatí**

Altres observacions: No podem catalogar aquesta inscripció igualment com les altres llindes ja que no es troba en una pedra sinó sobre un material sens dubte molt resistent. Està situada sota la repisa d'una finestra del primer pis i just sobre l'arcada de l'entrada a l'habitatge. Data de 1480, i ratifica la seva originalitat el fogatge de 1497, on surt citat el Mas Roig, i el seu propietari anomenat "en Roig".

Situació als afores del poble:

APROXIMACIÓ HISTÒRICA DEL SEGLE XVI

Aquest és un segle d'evolució demogràfica, produït per la migració del camp als nuclis urbans. La situació dels pagesos remences va millorar un cop va poder fer ús de la llibertat personal, rendes segures i motivació pel treball al camp. Després de la desfeta econòmica del segle anterior, aquí s'aplicaren mesures proteccionistes que no recuperaren l'economia, ben al contrari, i les causes van ser diverses; el declivi del comerç pel mediterrani per la presència turca, i la negació reial que donaren a Barcelona de tenir relacions comercials directament amb Amèrica. La societat encara exhibia trets procedents de l'edat mitjana com les divisions estamentals, i la reialesa s'anava repartint territoris i les seves regències decantant-se ja sota regnats de membres de la dinastia austríaca.

Artísticament, l'art Renaixentista estava en un dels seus millors moments amb la figura excepcional de Miquel Àngel Buonarroti que realitza obres en diferents manifestacions, Leonardo da Vinci un altre dels grans representants juntament amb Ticià, i en el corrent manierista Tintoretto i el Veronese.

A Catalunya va sorgir el bandolerisme, amb noms tan coneguts com *Serallonga* (Joan Sala) executat durant el segle XVII, *en la Pera* (Joan Serra), i molts d'altres que es dedicaven al robatori, segons alguns considerat legítim. Els anomenaven "homes fora de la llei".

Va accentuar-se el sentiment anticastellà pels intents de reforma dels ordes religiosos que va acabar amb l'expulsió dels monjos catalans del monestir de Montserrat.

A nivell jafrenc trobem alguns fets remarcables durant aquesta època de davallament que no són en cap cas negatives. La primera dècada ens aporta diferents censos de Jafre, un capbreu de 1509 hi apareixen 33 persones, mentre que en el segon capbreu, que és de 1540, n'hi figuren 42. A mitjans de segle, concretament l'any 1551, es donà un privilegi als veïns de Jafre en agraïment per participar en el trasllat de la resclosa que estava situada a la Salvetat cap al poble veí de Colomers.

L'any 1593 en els llibres parroquials hi figura l'administració de la Font Santa, també trobem dades d'administració de Sant Antoni de la Salvetat el 1596.

Can Bacaina

Inscripció: **1562 / 1565**

Estat de conservació: **parcialment destruïda**

Tipus de pedra: **sorrenca**

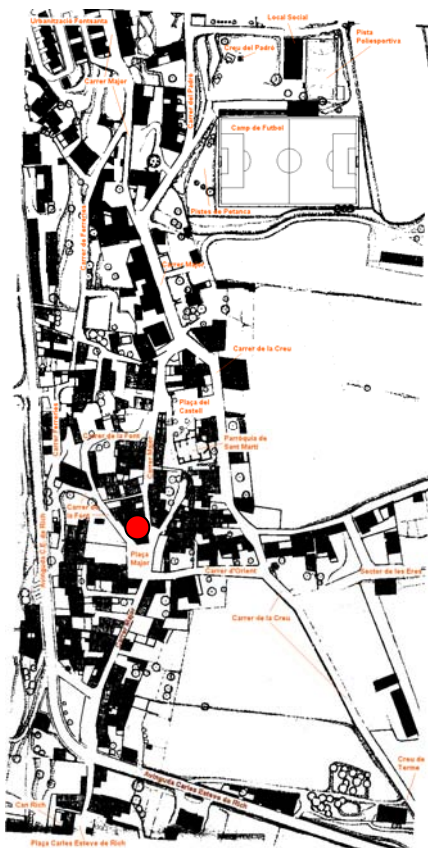
Dimensions: **120X30 cm**

Ubicació actual: **Finestra del primer pis**

Temàtica: **data**

Altres observacions: Només es poden desxifrar dues dates del total de la inscripció que són l'any 1562 i 1565, època en què el Mas Feliu apareix en el fogatge de 1486-1553 en aquest espai. Així doncs, es conserven les dates de construcció d'aquest mas desaparegut.

Situació al nucli del poble:

Mas Pons (veïnat de la Salvetat)

Inscripció: **V S H A 7 I 5 6 8**
FVIT * FATTA PER ANDREAM PONS

Estat de conservació: **bo**

Tipus de pedra: **calcària molt polimentada**

Dimensions: **130X35 cm**

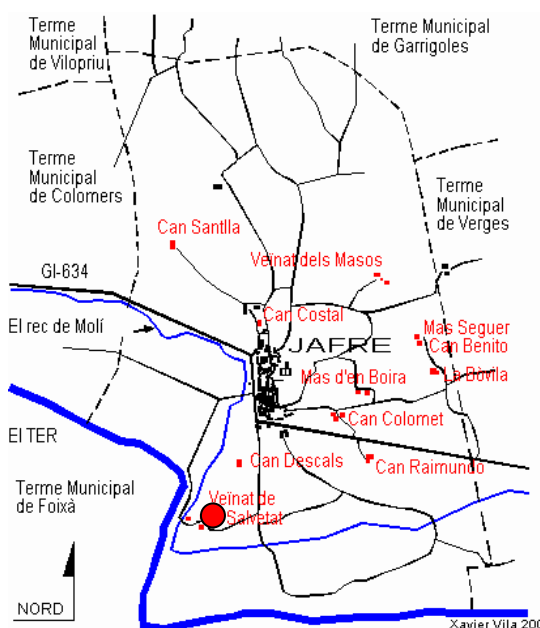
Ubicació actual: **Porta interior de la sala**

Idioma: **Llatí**

Temàtica: **Construcció pròpia, d'encàrrec particular.**

Altres observacions: En el fogatge de 1553 Martí Castelló ja declara propietari del mas Pons i cap de casa, Andreu Domènech, dins els masos considerats laics. I la llinda reconeix que: "fou feta per Andreu Pons", suposem que tracta de la mateixa persona, només canvia el cognom real pel motiu de la casa, fet habitual en aquella època, i costum conservat fins els nostres dies, sobretot a la vida rural.

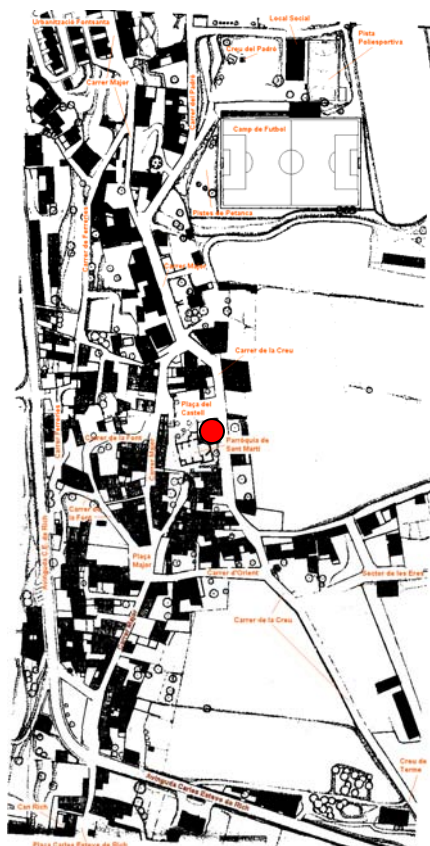
Situació als afores del poble:

*Can Amat*Inscripció: **1 5 8 9**Estat de conservació: **bo**Tipus de pedra: **Sorrenca**Dimensions: **140X30 cm**Ubicació actual: **Porta d'entrada**Temàtica: **data**

Altres observacions: A començament dels anys vuitanta, quan en Siset Alabau va arreglar la porta que la seva casa tenia oberta a la muralla del castell, hi va col·locar una llinda que porta inscrita la data 1589. Però la va manllevar d'un portal interior del primer pis que comunicava amb la casa veïna de "cal Tit". Ambdues cases foren construïdes a partir de 1693 sobre les parets del que fins aleshores havia estat corral de les ovelles del castell.⁶

Situació al nucli del poble:

⁶ Ramon ALBERCH i Joan VIÑAS, *Jafre* ; Quaderns de la revista de Girona pàg.89

Mas Pons (veïnat de la Salvetat)

Inscripció: 15 99

Estat de conservació: **bo**

Tipus de pedra: **gres**

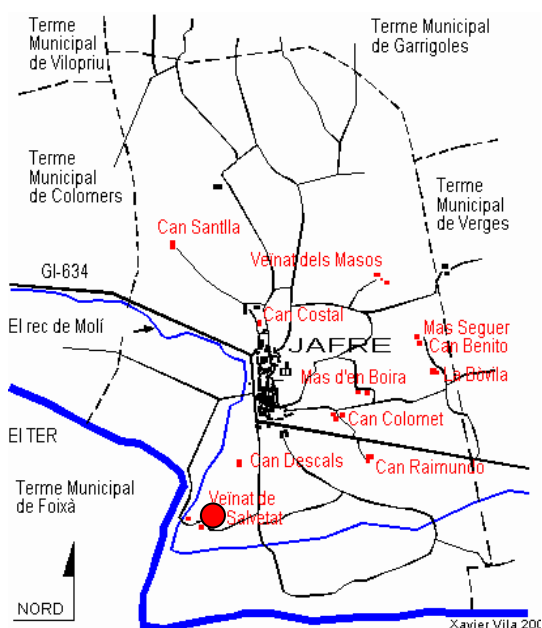
Dimensions: **130X40 cm**

Ubicació actual: **Porta d'accés a una escala interior, que dona a la sala.**

Temàtica: **Data i simbologia.**

Altres observacions: Enmig la data trobem el símbol d'una petxina, el qual apareix també en una altra llinda de la casa. És sens dubte el símbol de l'aigua, de la vida, coronat per una creu dins un cercle que aporta característiques religioses.

Situació als afores del poble:

APROXIMACIÓ HISTÒRICA DEL SEGLE XVII

Al llarg del segle XVII diverses guerres enfrontaren França i Espanya. L'anomenada Guerra dels Trenta Anys (1618-1648), que va canviar diverses vegades el perfil dels territoris enfrontats. Dins la qual també sorgeix la Revolució Catalana de 1640, coneguda com a Guerra dels Segadors, que afectà bona part del territori que contenia el Principat de Catalunya, i va acabar amb el Tractat dels Pirineus que feia que el Principat de Catalunya cedís la Cerdanya i el Rosselló a França. D'aquests fets també se n'ha fet literatura, seguidament es presenta un fragment que reflecteix la inconformitat dels catalans a acceptar la trepitjada espanyola.

Text literari d'Els Segadors recollit per Manuel Milà i Fontanals, 1882 (fragment)

Entraren a Barcelona mil persones forasteres,

Entren com a segadors, com érem a temps de sega.

De tres guàrdies que n'hi ha, ja n'han morta la primera.

En mataren al virrei a l'entrant de la galera;

Mataren els diputats i els jutges de l'audiència.

Anaren a la presó: donen llibertat als presos.[...]

-Aquí és nostre capità, aquí és nostra bandera.

A les armes catalans, que ens han declarat la guerra.

Pel que fa l'art, podem dir que dins la corona Castellana es trobaven les obres de Diego Rodríguez i Velázquez, del corrent barroc, amb les seves obres més conegudes, *Las Meninas* i *L'aiguader de Sevilla*.

Finalment a Catalunya es van abolir totes les institucions, amb el propòsit d'abolir la cultura catalana, instaurant el Decret de Nova Planta, després de la derrota catalana de l'11 de setembre de 1714 en el setge a la ciutat de Barcelona. Malgrat tot, les prohibicions de Felip V no van aconseguir la desaparició del poble català.

No s'ha d'oblidar que el segle XVII va suposar un fet molt important, el naixement de la ciència moderna.

A Jafre aquest segle va significar la compra de la senyoria del castell l'any 1618 per part dels mateixos veïns pel preu de 6000 lliures barceloneses. A meitat de segle, l'any 1654, les tropes franceses van causar destrosses a la Font Santa, i

el 1672 l'administració reial establia les illes al municipi i el dret a tenir gabella i carnisseria. Sabem que l'any 1675 molts habitants de Verges es refugiaren a Jafre a causa de l'arribada de les armades d'Espanya i França. També aquest any l'armada francesa va segar i assolar el blat, civada, faves i la resta, sembrant la fam a l'Empordà.

El dia 9 de juny de 1676 la gent de Jafre i de la Vall (dins el municipi de Verges) es trobaven refugiats a la casa rectoral i a l'Església perquè les tropes franceses estaven campejant l'Empordà. Pocs anys després, a 1679 va realitzar-se el primer repartiment de terres de la zona de l'illa d'Amunt, amb la qual s'han confeccionat unes hipòtesis de la possible situació urbanística del poble. En aquest segle, un total de tres cases de Jafre tenen el títol de Ciutadans Honrats de Barcelona, aconseguint així els mateixos privilegis que aquests ciutadans barcelonesos. Les famílies són: família Rich, família Batlle i la família Pou.

Creu de la família Pou

Casa Rich

Font Santa

Inscripció: **1 6 0 1**

Estat de conservació: **bo**

Tipus de pedra: **sorrenca**

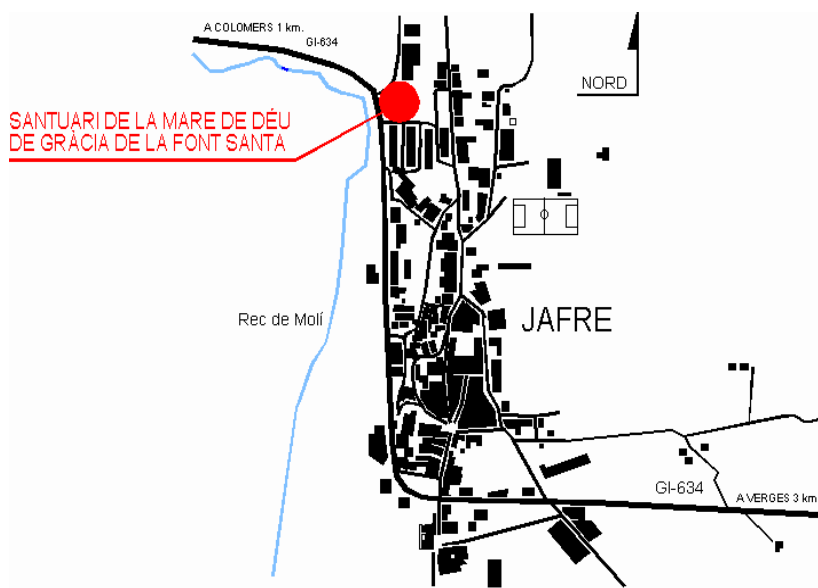
Dimensions: **140X40 cm**

Ubicació actual: **Finestra exterior del primer pis a la façana de ponent de la capella.**

Temàtica: **data**

Altres observacions: L'any inscrit sobre aquesta finestra que té vistes al pla de l'illa i actualment a la carretera comarcal, coincideix amb l'any de nomenament del rector Joan Iglèsies, molt significatiu per la història religiosa del poble. Aquest és l'any transitori de regència entre Mn. Bernat Sabater i Mn. Iglèsies, ja esmentat.

Situació al nucli del poble:

Font Santa

Inscripció: **Per̄ANI 6 0 4 IĀme fecit**

Estat de conservació: **bo**

Tipus de pedra: **gres**

Dimensions: **120X40 cm**

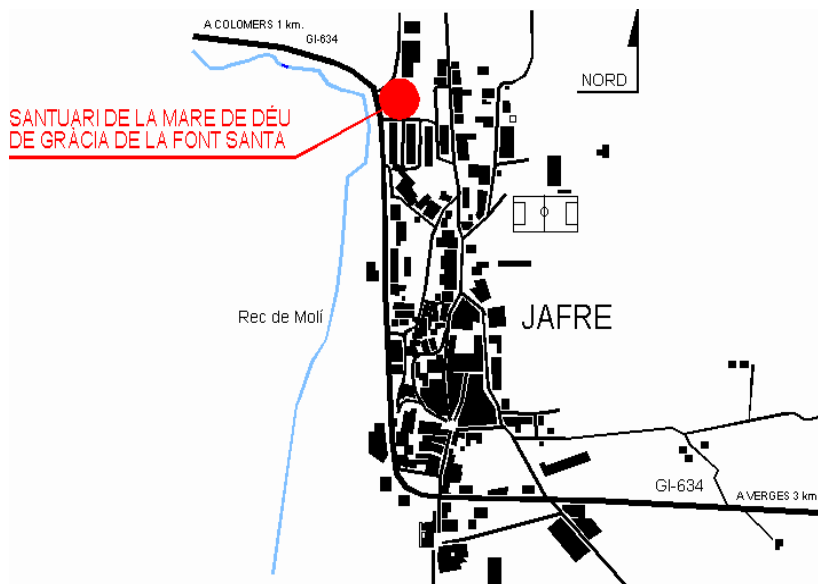
Ubicació actual: **Porta d'accés al cor de la capella.**

Temàtica: **data**

Idioma: **Llatí**

Altres observacions: La llinda datada el 1604, i que ocupa la part superior de la porta d'accés al cor de la capella que es troba al costat esquerre sota el porxo d'entrada al santuari. El número que no es distingeix amb claredat és el "6", però al coincidir amb les altres llindes que es troben properes a aquesta es ratifica que és de principis del segle XVII.

Situació al nucli del poble:

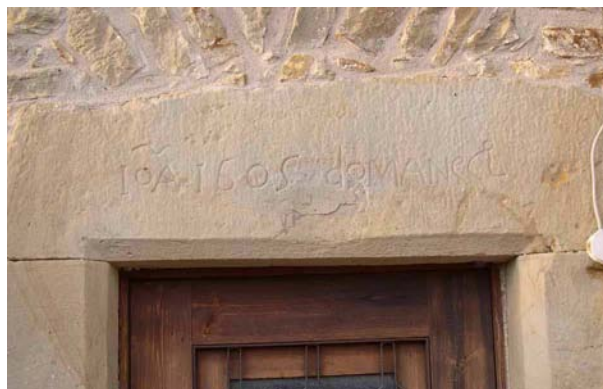
Mas Pons (veïnat de la Salvetat)

Inscripció: IOA 1605 doMANeCI

Estat de conservació: **regular**

Tipus de pedra: **sorrenca**

Dimensions: **140X30 cm**

Ubicació actual: **Exterior de la porta d'accés a la sala principal de l'edifici.**

Idioma: **Llatí**

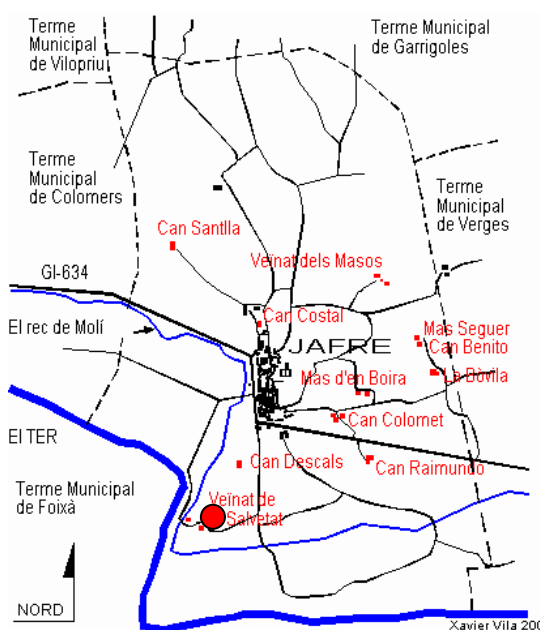
Temàtica: **Propietat familiar**

Altres observacions: Segons les llindes que es troben a la sala del Mas Pons, la família que habitava aleshores aquest edifici era la Domènech Pons, i la inscripció ens reafirma la informació dels documents del segle XVII.

L'hereu del mas Pons, Joan Domènech i Pons, en aquells moments era nomenat batlle del senyor del castell, per tant no és d'estranyar que aquest mas aconseguís una gran influència i esdevingués una de les cases més privilegiades del poble, i assolint la classificació de masia històrica.

El símbol llatí (~) significa una reducció del cas nominatiu d'una paraula de la segona declinació (ioano- = joan); per tant esdevé "ioanus", que coincideix amb el ja anomenat *Joan Domènec*.

Situació als afores del poble:

Font Santa

Inscripció: A^o ðessANou^o ð^o IANEr^o
^o ANY 1609°

Estat de conservació: **bo**

Tipus de pedra: **gres**

Dimensions: **120X40 cm**

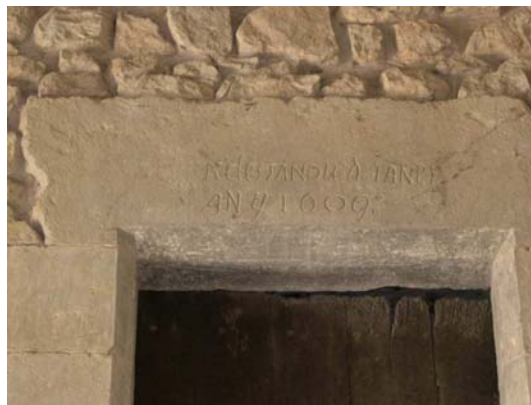
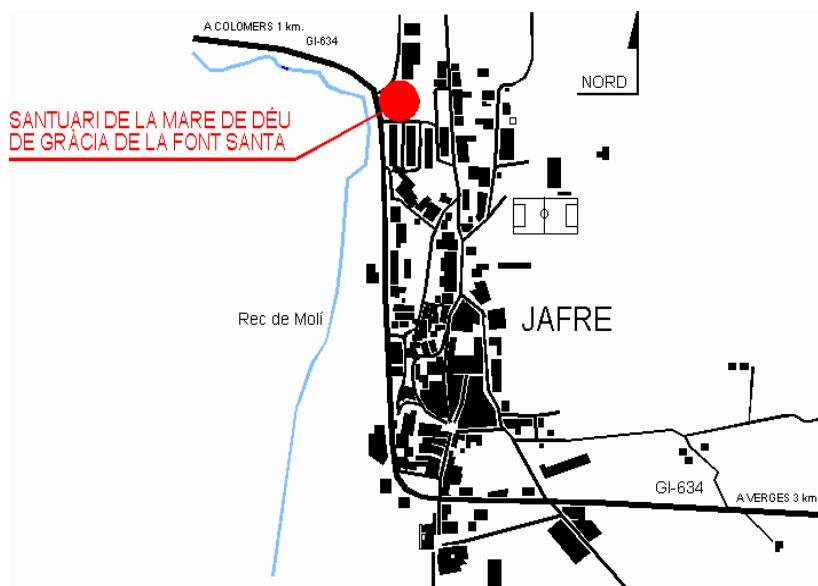
Ubicació actual: **Porta superior balconera esquerra.**

Temàtica: **data (dia, mes i any)**

Idioma: **Català**

Altres observacions: La puntualització de la data ens dóna una informació molt més concreta de la seva col·locació. La diferència temporal de cinc anys de la llinda inferior a la superior respectivament explica l'evolució de les ampliacions consecutives i obres de remodelació i ampliació.

Situació al nucli del poble:

Can Mont

Inscripció: **IOAN◇ISLESIES◇DE◇CRESPIA◇
RECTOR◇DE◇JAFRA◇
I 6 2 I**

Estat de conservació: **Parcialment destruïda amb danys irreparables**

Tipus de pedra: **sorrenca**

Dimensions: **180X60 cm**

Ubicació actual: **Finestra del pati**

Temàtica: **Propietat eclesiàstica**

Idioma: **Català**

Altres observacions: Segons els documents de regència de la Parròquia, Mn. Joan Isglèsies va ser rector de Jafre de 1601 al 1641. Provenint, com diu la inscripció, del poble de Crespià i mantenia el parentiu d'oncle amb Mn. Baldiri Quer, que el precedirà dos anys després de la seva mort. Fou enterrat a la parròquia de Sant Martí, davant el presbiteri.

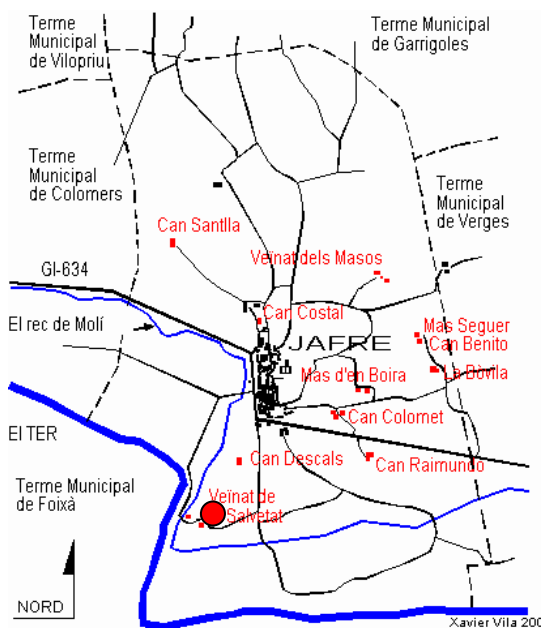
Situació al nucli del poble:

*Mas Pons (veïnat de la Salvetat)*Inscripció: **1 6 2 3**Estat de conservació: **regular**Tipus de pedra: **sorrenca**Dimensions: **40X20 cm**Ubicació actual: **Capitell d'una columna**Temàtica: **Data**

Altres observacions: Es tracta d'un capitell senzill, sense decorar, només amb una data visible a la façana de llevant de la casa. Sosté un cairat de fusta sota un teulat d'una sola vessant.

Situació als afores del poble:

Cal Rei

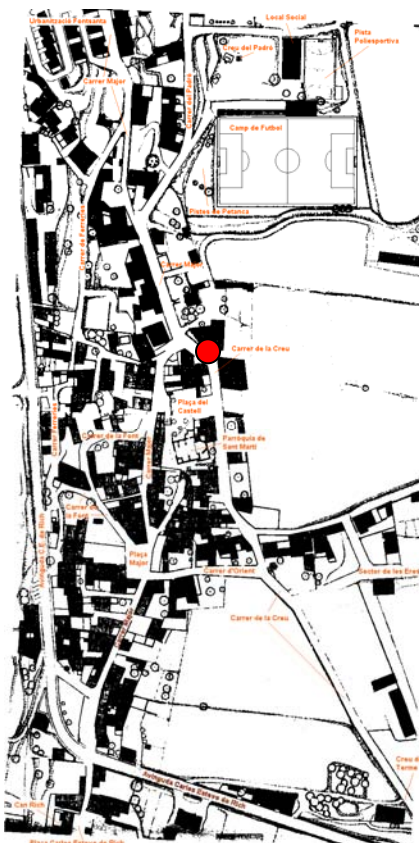
Inscripció:

PERE · PIA · TIXADOR · DE · LLI
 ~ ~ ~ 1 6 2 7 ~ ~ ~

Estat de conservació: **Bo**Tipus de pedra: **gres**Dimensions: **230X40 cm**Ubicació actual: **Porta de la planta baixa que dóna al carrer de la creu.**Temàtica: **Propietat, ofici i data**Idioma: **Català**

Altres observacions: No s'han trobat referències al nom que apareix a la llinda. De l'ofici inscrit, equivalent a teixidor, és curiosa la puntualització del material teixit. Però en els documents d'oficis del segle XVI-XVII, es troben diferenciats dels teixidors de diferents materials (cotó, lli, cànem, etc.)

Situació al nucli del poble:

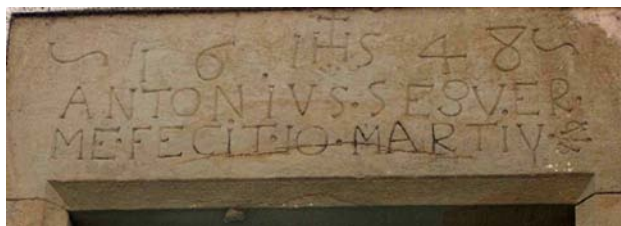
*Rectoria*Inscripció: **1 6 2 9**Estat de conservació: **parcialment destruïda**Tipus de pedra: **sorrenca**Dimensions: **100X50 cm irregular**Ubicació actual: **Finestra lateral esquerra a la porta d'accés interior a la rectoria.**Temàtica: **Data**

Altres observacions: Gràcies a la profunda incisió de la inscripció es pot apreciar perfectament la data i per ara no s'han destruït els volts dels números, però el seu estat no és considerat positiu ja que una esquerda central amenaça el conjunt de la pedra i els altres elements no afavoreixen la conservació d'aquesta.

Situació al nucli del poble:

Can Mont

Inscripció: $\sim I 6 IHS 48 \sim$
ANTONIVS · SEGUER ·
ME · FECIT · IO · MARTIV · S

Estat de conservació: **Bo**

Tipus de pedra: **sorrenca**

Dimensions: **130X40 cm**

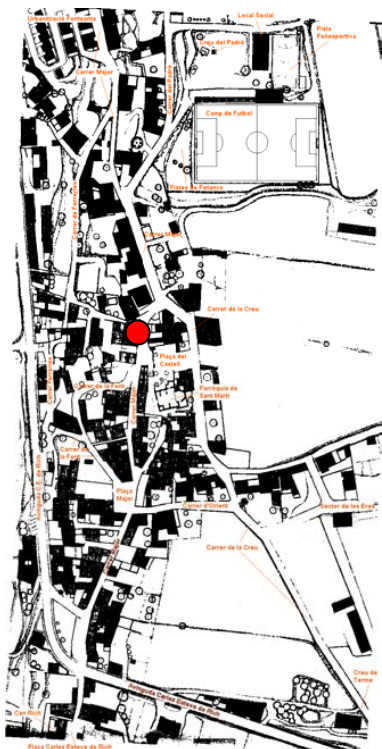
Ubicació actual: **Finestra del primer pis al carrer major**

Temàtica: **Propietat, data i símbol religiós**

Idioma: **Llatí**

Altres observacions: La inscripció d'aquesta llinda fa referència a un membre de la família Seguer, el qual ja el trobem anomenat en el fogatge de 1553 com a propietari cap de casa, i dins l'arxiu històric de Girona l'any 1586, concretament en el nomenament de terres de cultiu a *les Feixes* amb una extensió total de vuit vessanes, que es descriu: en honor d'Antonio Seguer.

Situació al nucli del poble:

Can Rich

Inscripció: **GERONIM
RIC MAIG
1655**

Estat de conservació: **regular**

Tipus de pedra: **sorrenca**

Dimensions: **20X40 cm**

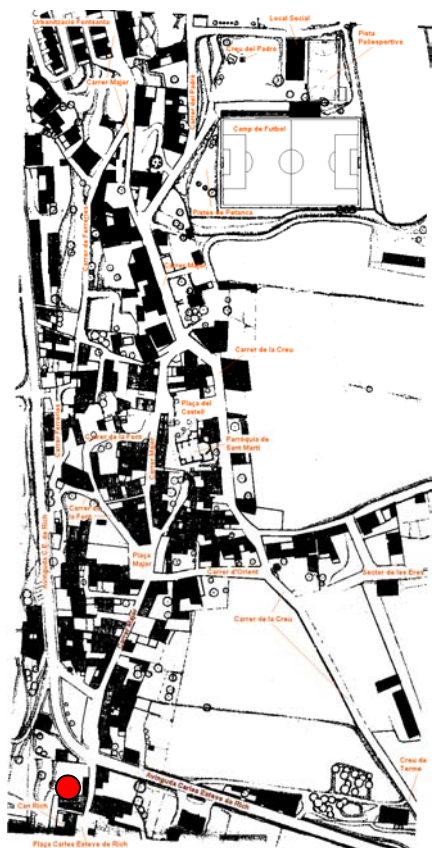
Ubicació actual: **Portalada en arc de l'entrada principal, casa senyorial.**

Temàtica: **Propietat**

Idioma: **Català**

Altres observacions: L'any 1638 l'hereu del mas Rich, Gerònim Rich, obtingué del rei Felip II el títol de ciutadà honorat de Barcelona, privilegi amb el qual es deslliurava de l'allotjament de tropes a casa en temps de guerra, molt freqüents en aquell temps a la zona empordanesa. Així el topònim mas Rich esdevingué Can Rich, un palau senyorial amb totes les concessions de l'època.

Situació al nucli del poble:

Can Norat

Inscripció: **BALDIRI QUER DE CRESPIA
RECTOR DE JAFFRA 1663**

Estat de conservació: **parcialment destruïda**

Tipus de pedra: **sorrenca**

Dimensions: **130x30 cm**

Ubicació actual: **Porta tapiada**

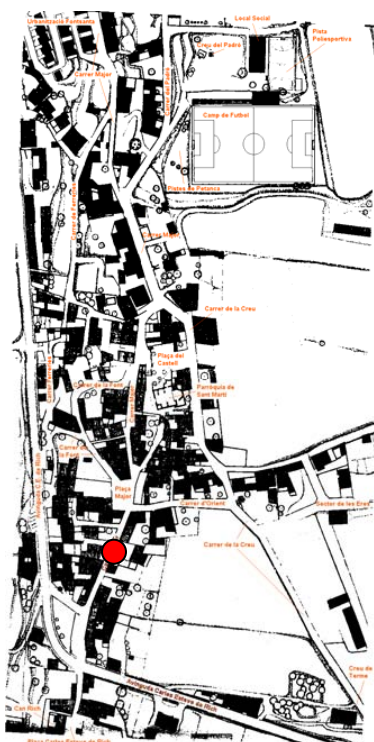
Temàtica: **Propietat i religiosa**

Idioma: **Català**

Altres observacions: Sabem que Mn. Baldiri Quer, fill de Crespià, fou rector de Jafre des del mes de desembre de l'any 1643, fins octubre de 1684. Durant aquests quaranta-un anys, es dedicà, entre altres coses, a escriure moltes de les dades que es troben als llibres parroquials. Va morir el gener del 1685, i la seva sepultura es troba al passadís central de la parròquia de Sant Martí.⁷

Situació al nucli del poble:

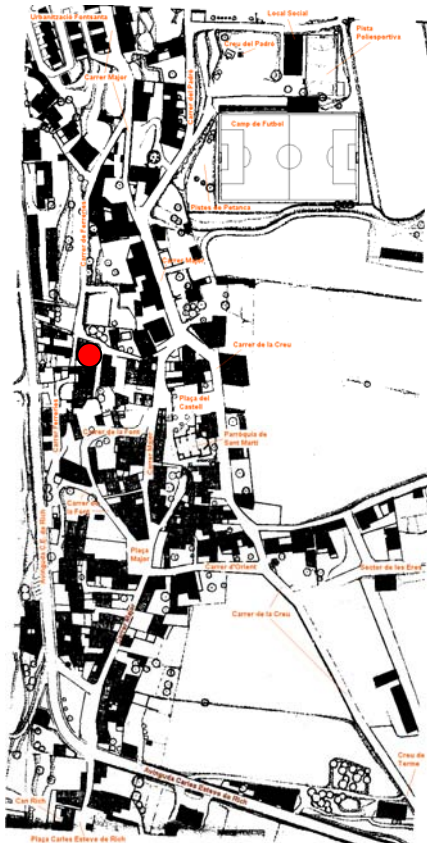

⁷ Maruja ARNAU I GUEROLA, *Jafre i el santuari de la Font Santa*; pàg: 98

*Can Xicu Bayon*Inscripció: **1 6 6 3**Estat de conservació: **Bo**Tipus de pedra: **gres**Dimensions: **130X30 cm**Ubicació actual: **Finestra del primer pis**Temàtica: **data**

Altres observacions: La incisió de la data és molt poc profunda i encara que el seu estat sigui força bo els números no ressalten a la pedra.

Situació al nucli del poble:

Cal Rei

Inscripció: + 1 6 6 6

Estat de conservació: **regular**

Tipus de pedra: **sorrenca**

Dimensions: **130X30 cm**

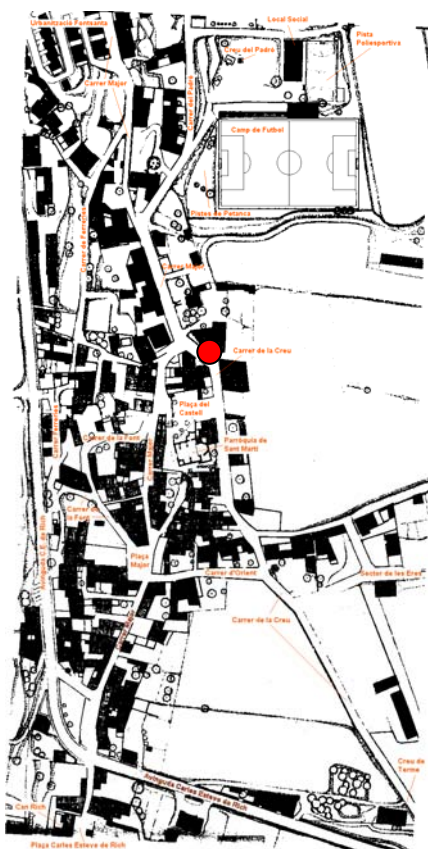
Ubicació actual: **Damunt una finestra exterior del primer pis, a la façana de ponent**

Temàtica: **Data i senyal religiós**

Altres observacions: La llinda, té una procés de degradació més accentuat al costat dret que a l'esquerre, però durant les últimes reformes i restauració de la façana s'ha procurat deixar les pedres ben preparades, i ressaltades.

Situació al nucli del poble:

Parròquia

Inscripció: **ME QUER BAVDIRII PAROCHI PARITERQUE IOANNIS
ISCLESIES FECIT CONDERE SVBSIDUM**

1 6 6 9

Estat de conservació: **bo**

Tipus de pedra: **sorrenca**

Dimensions: **145X40 cm**

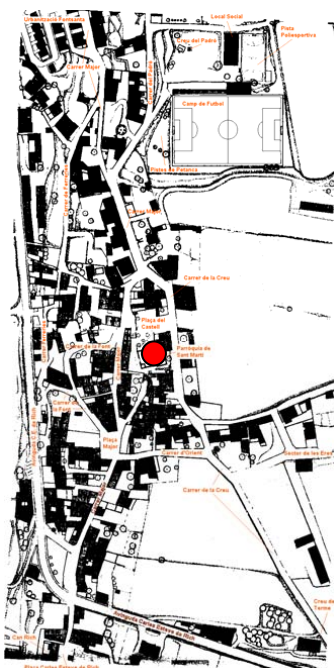
Ubicació actual: **Porta d'accés a l'habitació de les campanes de l'església**

Temàtica: **data, símbol i propietat religiosa**

Idioma: **Llatí**

Altres observacions: Tot i pertànyer al segle XVII aquesta llinda està molt ben conservada perquè es troba a l'interior de l'església i no han actuat les condicions atmosfèriques en contra la seva integritat. Pel que fa al text que hi apareix sabem que vol dir: " Em feu construir Baldiri Quer juntament amb Joan Iglèsies com a lloc de protecció". En aquest cas deu referir-se a lloc de refugi i recollida que dona l'església. Els noms que hi apareixen ja són coneguts, B.Q i J.I per la seva vinculació religiosa i familiar entre ambdós citats.

Situació al nucli del poble:

Cal NavarroInscripció: **PERE 166?** ????Estat de conservació: **Danys totalment irreparables**Tipus de pedra: **sorrenca**Dimensions: **130X30 cm**Ubicació actual: **Porta principal**Temàtica: **data i propietari**Idioma: **Català**

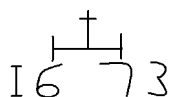
Altres observacions: És molt difícil arribar a desxifrar els pocs números, i les poques lletres que queden gravades en aquesta llinda. Sortosament queda la data, incompleta però es coneix el segle i fins i tot la dècada a la qual pertany. Del nom del propietari no se n'extreu gaire informació ja que d'aquella època era un nom força freqüent i en els llistats d'habitants hi ha molts possibles candidats a ser els propietaris d'aquesta casa.

Situació al nucli del poble:

Ca la Petra

Inscripció:

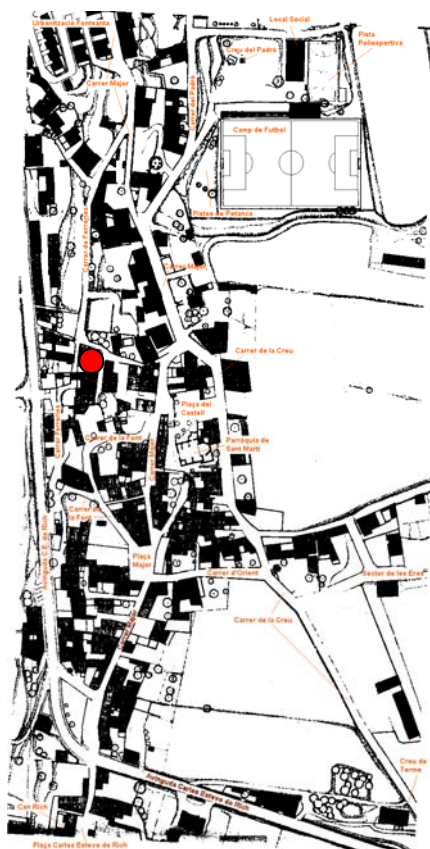
I 6 73

Estat de conservació: **Regular**Tipus de pedra: **sorrenca**Dimensions: **25X40 cm**Ubicació actual: **Lateral esquerre de la porta principal**Temàtica: **data i símbols religiosos**

Altres observacions: És la única llinda amb inscripció que s'ha trobat al lateral d'una porta.

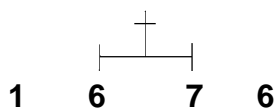
En la hipòtesi de repartiment de 1679, es troba nomenat propietari de la casa Pere Teixidor, d'ofici pagès, el qual rebé un orde de tres vessanes i mitja en el repartiment de les l'illa.

Situació al nucli del poble:

Cal Rei

Inscripció:

Estat de conservació: **bo**Tipus de pedra: **sorrenca**Dimensions: **130X30 cm**Ubicació actual: **Finestra del primer pis de la façana de ponent**Temàtica: **Data i símbol religiós**

Altres observacions: En els documents antics trobem el nom de la casa *Mas Trobat òlim Esteve*, que és una expressió llatina que significa "en altre temps anomenat". Així es relacionen masos d'èpoques diferents que aparentment el seu nom no estableix cap semblança.

Situació al nucli del poble:

Can Joan Sagué

Inscripció: JA ME CART₂
 I 6 8 2

Estat de conservació: **parcialment destruïda**

Tipus de pedra: **gres**

Dimensions: **200X50 cm**

Ubicació actual: **Porta principal del carrer Ferreries**

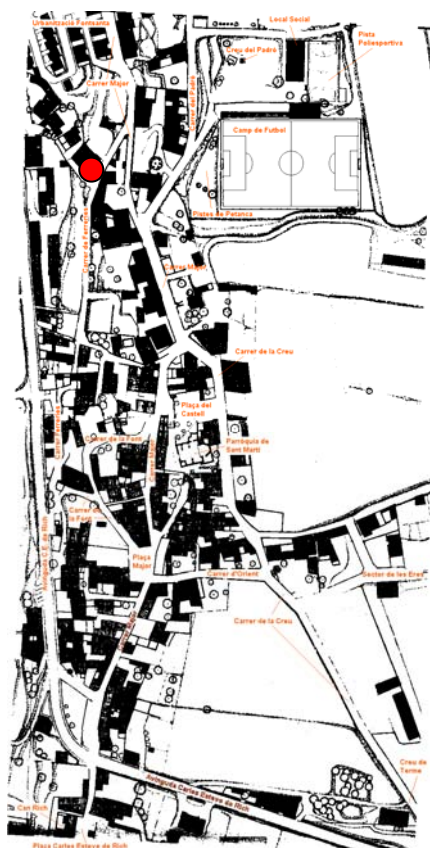
Temàtica: **Propietat, símbols religiosos i data**

Idioma: **Català**

Altres observacions: En la hipòtesi de repartiment de 1686, apareix la casa en propietat de Jaume RICART, brasser d'ofici. És possible que les lletres que es poden llegir a la llinda pertanyin a "casa Jaume Ricart , 1682".

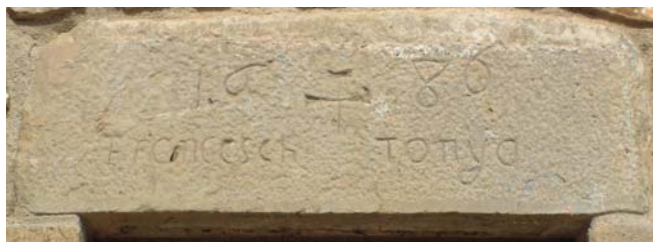
I en el cadastre de 1716, ja apareix com a propietari de la casa, Martí Ricart, jornalero. Possiblement, fill del sospit, Jaume Ricart.

Situació al nucli del poble:

Can Raliu

Inscripció: 16 + 86
 Franesch Tonyà

Estat de conservació: **Regular**

Tipus de pedra: **sorrenca**

Dimensions: **120X40 cm**

Ubicació actual: **Finestra tapiada lateral, a la planta baixa, façana sud.**

Temàtica: **Propietat, símbol religiós i data**

Idioma: **Català**

Altres observacions: Aquesta llinda va ser traslladada des de la finestra del primer pis, fins al lloc actual.

Del propietari, Franesch Tonyà, sabem que tenia l'ofici de bracer (treballador, jornaler del camp), i que rebé una vessana i mitja del repartiment de terres l'any 1679, i en el mateix any escrit a la llinda va rebre'n mitja vessana més.

Situació al nucli del poble:

Can Pou

Inscripció: **UNA VILLA CON CATORSE LUGARES ME
A RESARON ANY 1691 POR FIEL AL REY**

Estat de conservació: **bo**

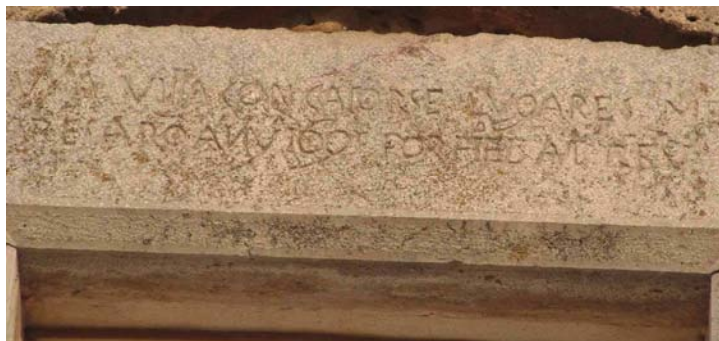
Tipus de pedra: **calcària**

Dimensions: **120x30 cm**

Ubicació actual: **Finestra del
primer pis, façana de ponent.**

Temàtica: **Militar, de càrrec reial**

Idioma: **Castellà**

Altres observacions: Una branca de l'aristocràcia jafrenca la constituïren els militars. L'hereu del mas Pou, l'Isidre Teixidor i Pou, va optar per enrolar-se a l'exèrcit del rei, on va ocupar el càrrec de coronel de dragons de l'Empordà i va arribar a brigadier. No tenia antecedents militars familiars. Va quedar orfe de pare i mare molt jove i va créixer sota la tutela del seu avi patern, en Francesc Teixidor, un pagès molt arrelat al poble. El 1689 formava part dels quadres de comandament de l'exèrcit reial que va apaivagar la revolta dels barretines a la ciutat de Barcelona. Fou per aquest èxit militar que el rei Carles II li va concedir el 1690 el privilegi de "fidelíssim al braç militar del principat de Catalunya i els comtats del Rosselló i la Cerdanya". Ennoblit amb aquest títol, va transformar el mas Pou en Can Pou. L'ampliació va apropar l'edifici dins de la seva modèstia als palaus urbans de l'època. El text d'aquesta llinda de la planta pis que dona al carrer Major fa al·lusió al privilegi de fidelíssim, obtingut del rei i resulta del tot enigmàtica si no se'n coneixen els antecedents.⁸

Situació al nucli del poble:

⁸ Ramon ALBERCH i Joan VIÑAS, *Jafre*; Quaderns de la revista de Girona pàg 42-43

Can Pou

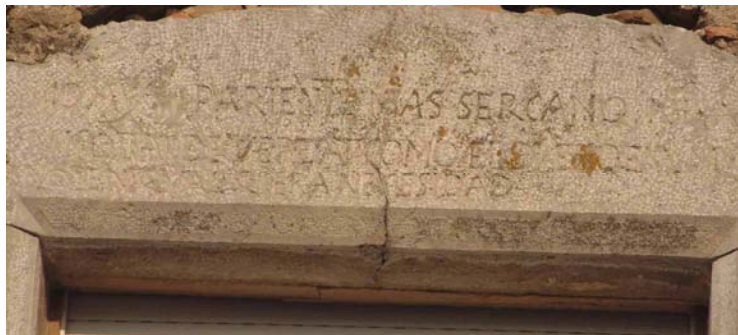
Inscripció: **NO AY PARIENTE MAS SERCANO NI A
MIGO DE VERDAT COMO EL DINERO EN MA
NO EN QUALQUIERA NECESIDAD**

Estat de conservació: **bo**

Tipus de pedra: **calcària**

Dimensions: **120x30 cm**

Ubicació actual: **Finestra
central del primer pis,
façana de ponent.**

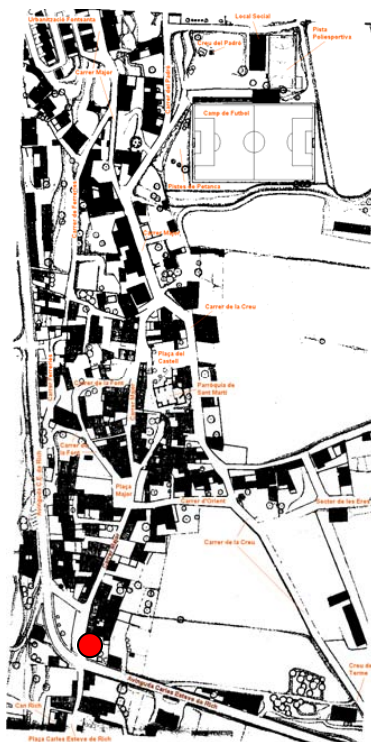
Temàtica: **Refrany**

Idioma: **Castellà**

Altres observacions: Aquesta llinda no té data inscrita però comparant-la amb la ja esmentada que ocupen espai a la mateixa façana són molt semblants en diferents aspectes. El tipus de pedra, les dimensions d'aquesta, la tipologia de la lletra, l'idioma emprat, i l'estil de col·locació. Així podem gairebé assegurar que van ser encarregades i esculpides al mateix temps, l'any 1691.

El text inscrit reflecteix el tarannà avariós del propietari, Isidre Teixidor i Pou. La gran importància donada al diner més que a la pròpia família i les amistats.

Situació al nucli del poble:

Mas Seguer

Inscripció: · ~ 1 6 [†] H S 9 4 ~ ·

Estat de conservació: **bo**

Tipus de pedra: **Sorrenca**

Dimensions: **150X40 cm**

Ubicació actual: **Finestra del primer pis**

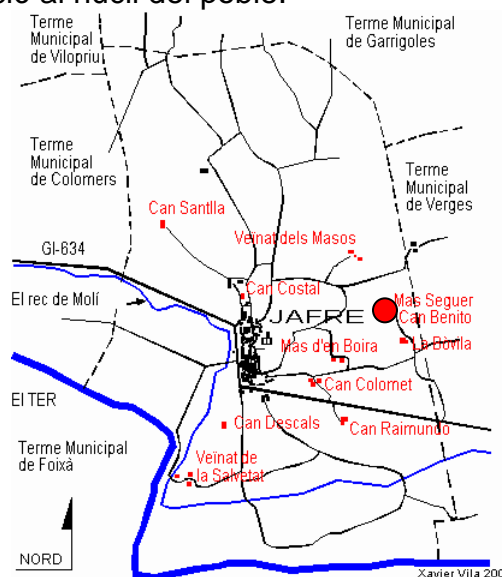
Temàtica: **data i símbol religiós**

Altres observacions: El mas Seguer és un edifici molt complex que conserva part d'una magnífica torre de defensa medieval i que en l'actualitat ens mostra estructures de diferents èpoques. Per la seva ubicació al costat del camí romà que unia Empúries amb Girona, és probable que el seu origen es trobi en la centuriació romana d'aquest territori. Situat en un lloc albirador d'una extensa panoràmica troben les restes d'una torre de planta quadrangular espitllurada dels segles XIII-XIV, i en la façana principal un portal adovellat i dues finestres amb decoració renaixentista.

Un dels habitants més il·lustres fou en Martí Seguer que el 1669, va obtenir del rei Carles II el títol de ciutadà honorat de Barcelona. El famós bandoler Joan de Serrallonga assaltà el mas el 15 de febrer de 1623. Per fer-ho comptà amb l'ajuda dels germans Borrullet, un dels quals havia estat ermità del Santuari de la Font Santa, veïns de Jafre, els quals foren penjats més tard a Verges.

A la llinda és observable la data de 1694, posterior als fets explicats anteriorment.

Situació al nucli del poble:

Can Rich

Inscripció: 1 6 9 ?

Estat de conservació: **Parcialment destruïda**

Tipus de pedra: **sorrenca**

Dimensions: **130X30cm**

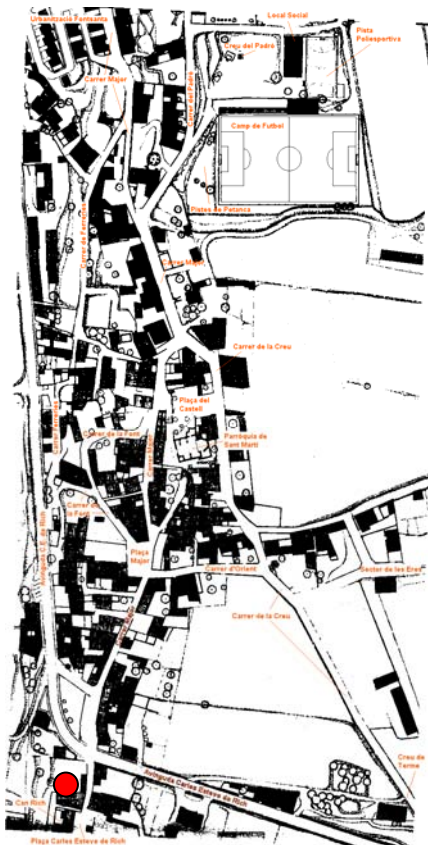

Ubicació actual: **Porta semi-exterior del primer pis**

Temàtica: **Data**

Altres observacions: Tot i que la llinda només conserva els números 6 i 9, es pot deduir que es tracta d'una data de finals del segle XVII.

Situació al nucli del poble:

Can Pou

Inscripció: 17 [†]ms 00

Estat de conservació: **Bo, però amb una esquerda al costat esquerre.**

Tipus de pedra: **Blanca del Montgrí**

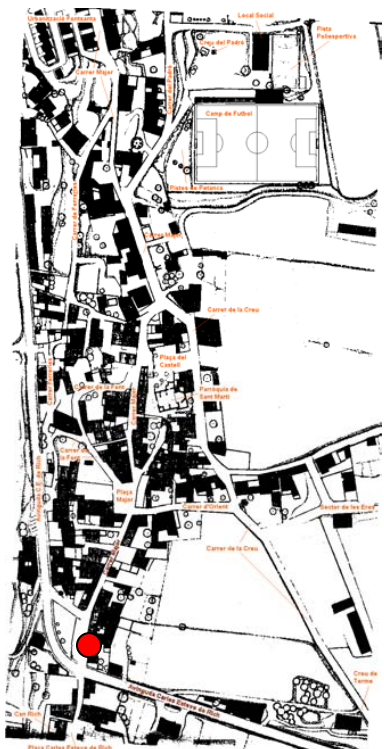
Dimensions: **120X30 cm**

Ubicació actual: **Finestra del primer pis**

Temàtica: **data i símbol religiós**

Altres observacions: Abans, la casa Pou només ocupava una cinquena part del que va esdevenir amb l'ampliació i remodelació de l'edifici, per tant des de 1679 fins 1700 va guanyar superfície i espai. I aquesta llinda, i les del seu costat ens donen les dates justes de la construcció de la casa.

Situació al nucli del poble:

APROXIMACIÓ HISTÒRICA DEL SEGLE XVIII

Es diu que aquest va ser el "segle de la raó" o "segle il·lustrat", caracteritzat pel creixement econòmic i demogràfic, es creia que amb l'aplicació de la raó i la ciència a la societat, a l'economia i al govern s'arribaria al concepte de felicitat humana i solució de tots els problemes. Aquest creixement demogràfic va ser possible gràcies al control de les epidèmies i la desaparició de la fam, el descens de la mortalitat infantil i l'elevada natalitat que va conservar-se.

També podem dir que l'optimisme és una posició molt corrent d'aquest segle, la seguretat de la raó i la creença amb els temes científics. La il·lustració era un ànim d'avançament de l'educació del poble per tal de que progressés. La utilització de l'art, el teatre, els experiments científics i altres actes tenien el propòsit de canviar i renovar la ideologia del poble, de la massa social.

Montesquieu, Voltaire i Rousseau, van ser els il·lustrats francesos més destacats, defensors de la separació de poders, crítica de la pròpia societat i democràcia, respectivament.

Època de revolucions burgeses, la revolució americana amb el naixement dels Estats Units, la Revolució Francesa, el nacionalisme sorgit o causant de les revoltes de la independència de Grècia, l'autonomia italiana i la unificació alemanya. Els inicis de la revolució industrial, amb l'invent de la màquina de vapor, l'aposta pel lliurecanvisme d'Smith sense la intervenció sota cap concepte de l'Estat en l'economia, factors cabdals del desenvolupament del segle XVIII, entre d'altres.

També el corrent de Despotisme il·lustrat, dins l'estructura social de l'Antic Règim es defineix amb tan sols una frase arxiconeguda: "*tot pel poble, però sense el poble*", molt posada a la pràctica pel rei Carles III, que proposava reformes teòriques mínimes sense cap transcendència social.

Pel que fa a l'art, és l'època del Neoclassicisme, l'estil que respon als gustos de la burgesia revolucionària amb el seu principal pintor Jacques-Louis David.

Un altre fet important pel que fa a la monarquia borbònica és la mort del rei Carles II sense descendència, que descabdella una discussió que porta a dotze anys de guerra, la coneguda com Guerra de Successió que va enfrontar l'arxiduc Carles i Felip d'Anjou, i finalment va vèncer aquest últim proclamant-se Felip V d'Espanya, i tornant l'absolutisme a la sobirania espanyola.

A nivell jafrenc gràcies a l'impost del cadastre l'any 1716 es va poder conèixer la descripció topogràfica. L'any 1720 es realitza la promesa coneguda a nivell popular com "el vot a Sant Sebastià" ja que la pesta estava afectant d'una manera important la població. Paradoxalment s'ha de destacar l'augment demogràfic que s'experimenta durant aquest segle, i el consegüent augment econòmic, entre les guerres de Successió i la Revolució Francesa de 1789. Si observem els fets religiosos, l'any 1739, el Visitador General va ordenar la construcció d'una nova edificació religiosa que serà l'actual església parroquial. A mitjans de segle es coneix el primer projecte de desviació del riu Ter des del seu pas per Jafre fins la seva desembocadura al mar, per evitar els aiguats provocats tant sovint en aquesta zona. I finalment el 1771 es compleixen les ordres de construcció de la parròquia, i es realitza la capella i la sagristia d'aquesta nova església. També s'aconsegueix l'acord del repartiment de terres entre els habitants del poble.

Can Pei de la carretera

Inscripció: **ESTEBA ROVRA 1714**

Estat de conservació: **regular**

Tipus de pedra: **sorrenca**

Dimensions: **200X40 cm**

Ubicació actual: **Porta d'entrada.**

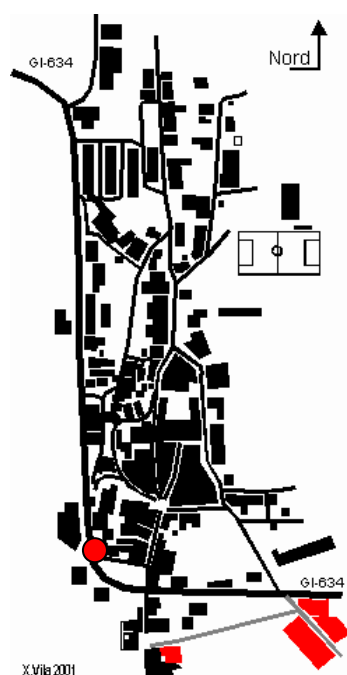
Temàtica: **Data, propietat i símbol religiós**

Altres observacions: En el cadastre de 1716, la casa on s'hi troba la llinda està en propietat de Martí Brunet, i a l'inventari del mateix any ens diu:

"Casa de traballador situada en lo dit Carrer de Vall pròpia de Martí Brunet. Consisteix en dos aposentos, estimada sa propietat en 25 lliures i .. sous barcelonesos. Habitada per son duenyó. Confronta a solixent ab la casa de Martí Almar, a mitgdia ab terra sua, a ponent y a tremontana ab Martí Almar. Dita casa és dins del poble. Lo dit Martí Brunet manastral propietari de dita casa no té ningun gènere de bestiar y guanya al dia que treballa 6 sous barcelonesos."

Per tant aquesta informació ens fa pensar que aquesta llinda no és originària d'aquest espai, és possible que provingui d'alguna altra casa ja que en aquest període es troben dues famílies en el poble amb aquest cognom.

Situació al nucli del poble:

Can Tins

Inscripció: **DIA 15 MAIX**
1 7 2 5

Estat de conservació: **Regular**

Tipus de pedra: **sorrenca**

Dimensions: **150X50 cm**

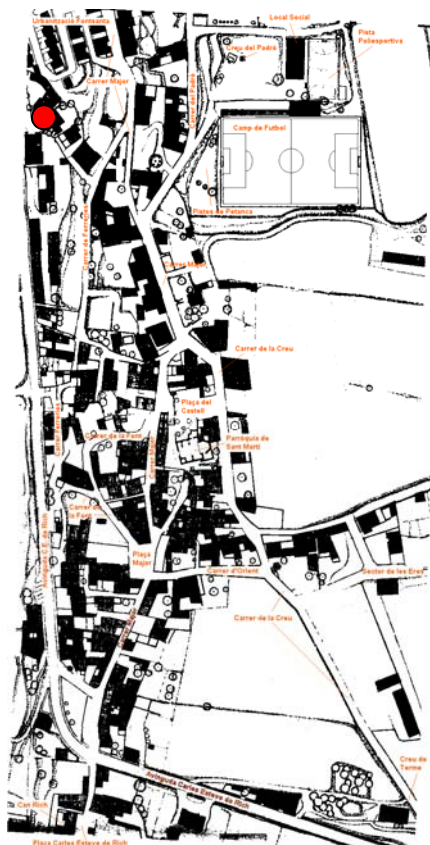
Ubicació actual: **Porta d'entrada**

Temàtica: **data (amb dia i mes) i símbol religiós**

Idioma: **Català**

Altres observacions: En el cadastre de 1716 trobem aquesta casa en el *carrer de la font sancta* en propietat de Francesc Milà, d'ofici pagès. Així com també la trobem amb la mateixa qualificació i propietat en la hipòtesi de repartiments de l'illa de 1736-1746. La data inscrita a la llinda es troba enmig d'aquest període.

Situació al nucli del poble:

Can Rich

Inscripció: ~ 1 7 ~ 2 9 ~
~ DIA 20 AGOST GERONIM RIC ~

Estat de conservació: **bo**

Tipus de pedra: **calcària del Montgrí**

Dimensions: **100X30 cm**

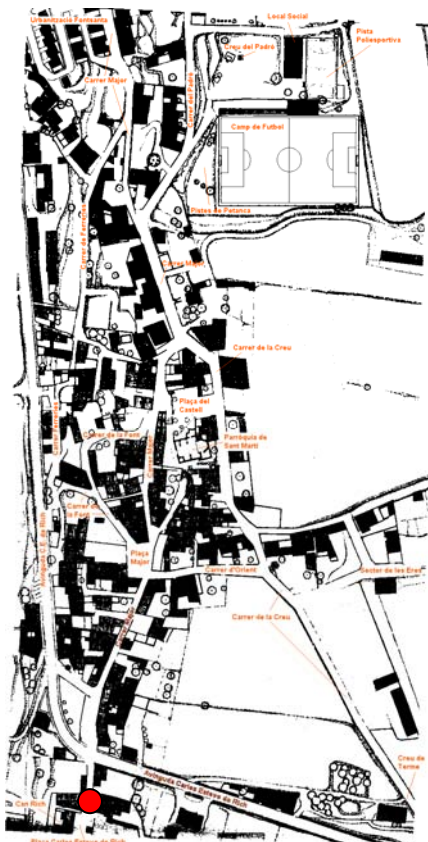
Ubicació actual: **Damunt una finestra balconera del primer pis.**

Temàtica: **propietat i data amb dia, mes i any.**

Altres observacions: En el cadastre de 1716, pocs anys abans de la creació d'aquesta llinda, trobem la llista de persones que vivien a Can Rich, o bé treballaven per Gerònim Rich, cap de família. En aquest quadre es reproduïx el document:

Situació al nucli del poble:

25 Gerònim Rich Cap de família *Ciudadà honrat de Barcelona*
18 sa muller
42 sa mara viuda
20 una filla de dita
1 una filla de susdit
18 una criada
11 altra criada
28 un moso *fora, habita en garrigolas*
25 altra moso *fora, habita en Sant Pere Pescador*
24 altra moso
36 altra moso o pastor
11 altra pastor o moso
7 altra moso

.....13

En primer lloc es presenta l'edat de la persona que se cita, seguidament el parentiu que estableix amb el cap de família, i en alguns casos també es fa un comentari excepcional.

Mas Castelló

Inscripció: FRAN	<i>dibuix</i>	CISCVS
CAS		TELLÒ
17		29

Estat de conservació: **bo**Tipus de pedra: **calcària**Dimensions: **50X50 cm**Ubicació actual: **Volta de la porta a la façana nord.**Temàtica: **propietat, data i dibuixos**Idioma: **Llatí**

Altres observacions: Aquesta és una de les peces més singulars que es poden trobar al poble, tant per la importància històrica que comprèn la família Castelló, com l'estil de relleu i incisió que es pot observar en aquesta llinda. La torre del castell i la figura humana que s'han aconseguit mitjançant un relleu minuciós, i el nom del propietari, Francesc Castelló, i la data estan inscrites com els altres models de llindes.

Situació al nucli del poble:

Mas Castelló

Inscripció: **QVOD TU NON VIS
ALTERI NE FECERIS**

Estat de conservació: **bo**

Tipus de pedra: **calcària**

Dimensions: **150X30 cm**

Ubicació actual: **Porta balconera del primer pis, façana nord.**

Temàtica: **refrany**

Idioma: **Llatí**

Altres observacions: El refrany perfectament conservat, és l'equivalent llatí del nostre: "el que no vulguis per tu, no ho vulguis per a ningú".

Pel que fa a la temporització, pertany al mateix període que fou inscrita la que es troba inferior a aquesta, aproximadament l'any 1729.

Situació al nucli del poble:

Mas Castelló

Inscripció: **1 7 3 3**

Estat de conservació: **bo**

Tipus de pedra: **sorrenca**

Dimensions: **125X25 cm, irregular**

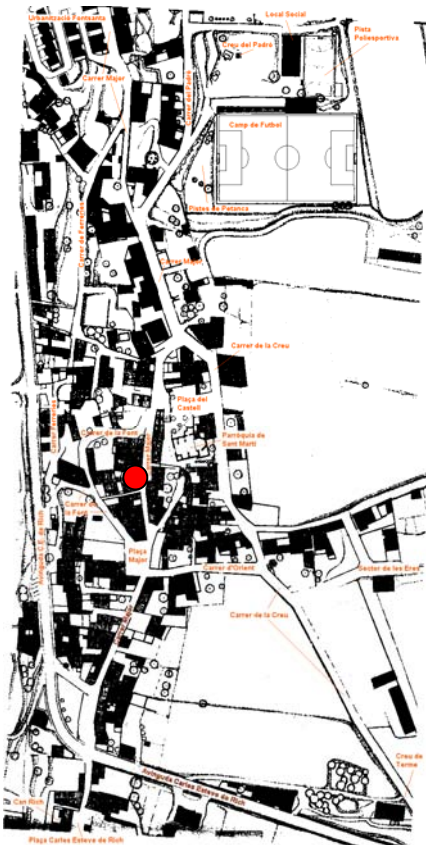
Ubicació actual: **habitació interior**

Temàtica: **data**

Altres observacions: Aquesta llinda es pot registrar en propietat de Francisco Castelló (pagès), el qual apareix el seu nom en els repartiments de terres de Jafre entre el 1736-1746, i coincideix amb la propietat de l'espai del Mas Castelló. La seva ubicació interior fa que es conservi perfectament desxifrabla, i ocupa un espai de paret on es descobreix una porta que no existeix actualment, així la llinda és la única resta que queda de l'estructura antiga de l'habitatge.

Situació al nucli del poble:

Cal Tit

Inscripció: **Pere AMAT Pages A COMPRAT
CASA Percedsclo decort
34 DIA 25 seTeMBrA De 17**

Estat de conservació: **Bo**

Tipus de pedra: **calcària del Montgrí**

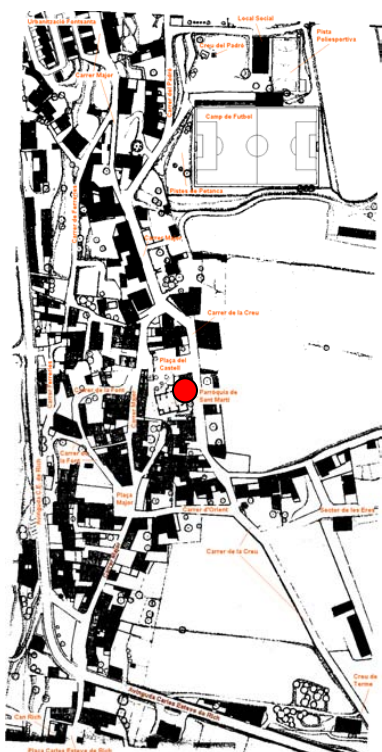
Dimensions: **140X25 cm**

Ubicació actual: **Porta balconera del primer pis**

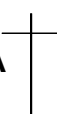
Temàtica: **propietat, ofici, acció i data**

Altres observacions: Aquesta llinda conté diverses curiositats. En primer lloc el seu propietari *Pere Amat* d'ofici *pagès*, va comprar la casa, per tant no la va construir ell en persona, aquesta puntualització no deixa de ser curiosa. També trobem una expressió que fins el moment no hem pogut desxifrar el seu significat; *Percedsclo decort*. I per últim la partició de la data en el moment d'assenyalar l'any, és només una qüestió de manca d'espai per inscriure, però no deixa de ser un fet remarcable.

Situació al nucli del poble:

Mas Pons (veïnat de la Salvetat)

Inscripció: **GREGORI SATLLA** **PONS CAVSA DE**
AGOST 17 I H S 43 **MATRI**
MONI

Estat de conservació: **bo**

Tipus de pedra: **sorrenca**

Dimensions: **130X40 cm**

Ubicació actual: **Encapçala la porta d'una habitació.**

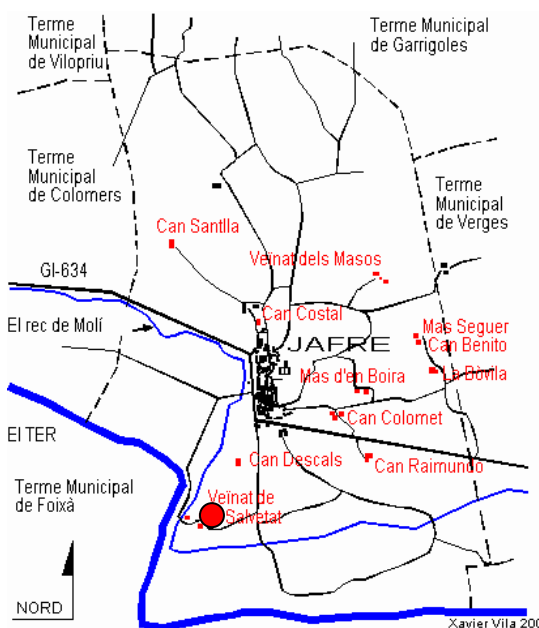

Temàtica: **Commemoració d'un matrimoni**

Idioma: **Català**

Altres observacions: Llinda molt curiosa pel seu contingut; el nom que apareix escrit (Gregori Satlla Pons) apareix en altres documents de forma invertida (Gregori Pons i Satlle), d'ofici pagès i que posseeix *primera calidat* en el repartiment de terres de 1736-1746. El motiu de la llinda és com diu la mateixa una causa de matrimoni, acte prou rellevant dins la família, que deixa constància de les unions que celebren.

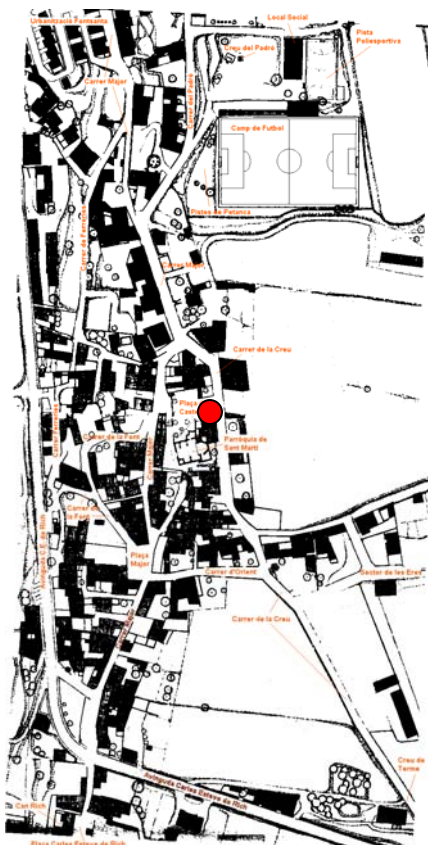
Situació als afores del poble:

Cal RossetInscripció: **1 7 4 4**Estat de conservació: **bo**Tipus de pedra: **pedra calcària**Dimensions: **130X35cm**Ubicació actual: **Porta balconera del primer pis**Temàtica: **Data**

Altres observacions: Possiblement aquesta llinda no està situada al lloc original, perquè al cadastres de 1746 no apareix el tros de casa on està ubicada, tot i així pot ser que s'hagi traslladat de dins la mateixa casa, que ha estat canviada de lloc.

Situació al nucli del poble:

Can Pau

Inscripció: I 7 5 0
PAV ALABAV m f

Estat de conservació: **bo**

Tipus de pedra: **sorrenca**

Dimensions: **80X20 cm**

Ubicació actual: **Finestra de la terrassa, al primer pis**

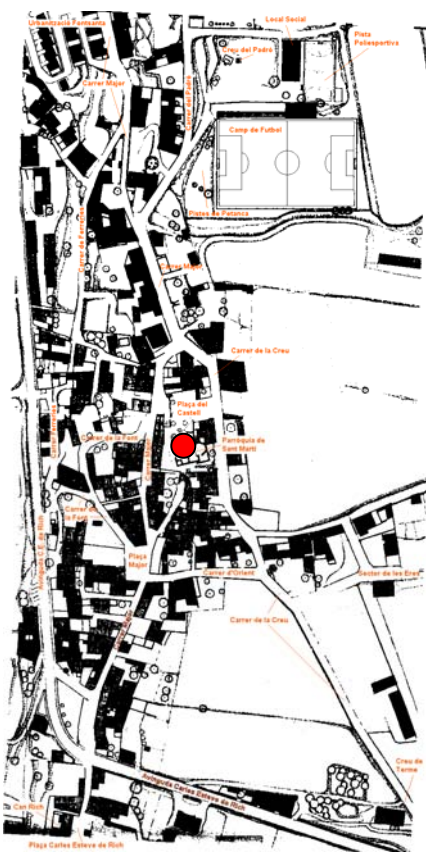
Temàtica: **Data i propietat**

Idioma: **Llatí**

Altres observacions: El significat de "m f", és el que apareix sencer en altres llindes "me fecit".

En la hipòtesi a partir dels repartiments de l'illa, l'any 1746, ja trobem situada aquesta casa en el "carrer de vall", i en propietat de Pau Alabau, jornaler. I sabem que el seu ofici concret era el de *carreter*, amb la procedència del poble veí de Foixà. I curiosament fou el primer Alabau que va habitar al poble, un cognom molt característic de Jafre, encara en l'actualitat. Els propietaris actuals de la casa han decidit tornar el nom de "can Pau" en referència al nom trobat en aquesta llinda, i en homenatge a la pròpia història de la casa.

Situació al nucli del poble:

Can Pep Xiviu

Inscripció: **1 7 6 6**

Estat de conservació: **regular**

Tipus de pedra: **sorrenca**

Dimensions: **100X25 cm**

Ubicació actual: **Arc de la porta d'entrada.**

Temàtica: **data**

Altres observacions: Aquesta casa formava part de l'anomenat Mas Castelló, el qual va ser segregat en cinc habitatges diferents. La llinda pertany a la zona més nord-oriental de la finca.

Situació al nucli del poble:

Mas Pons (veïnat de la Salvetat)

Inscripció: **J o A n P o n s M E F E C I T**
 1 7 6 7

Estat de conservació: **regular**

Tipus de pedra: **gres**

Dimensions: **100X30 cm**

Ubicació actual: **Finestra més enlairada de la casa.**

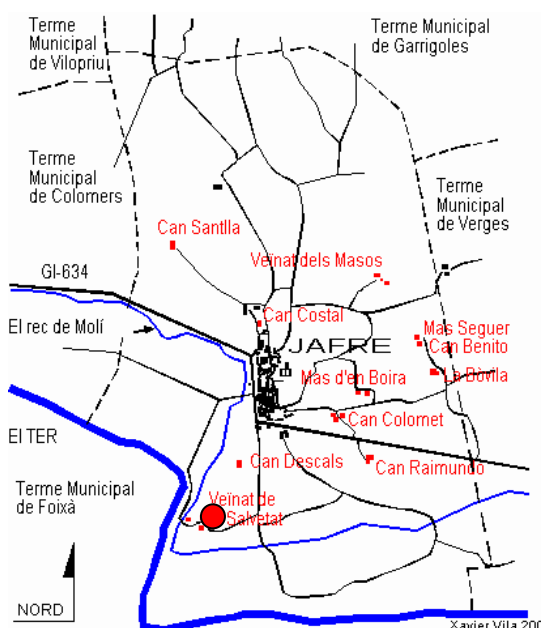

Temàtica: **Propietat i data**

Idioma: **Llatí**

Altres observacions: Per l'altitud on es troba la llinda és molt difícil arribar a desxifrar el contingut que hi ha esculpit, i com que es troba al descobert ha estat molt malmesa pels elements vegetals que s'incrusten a la seva superfície. Tot i així amb un zoom òptic s'ha pogut arribar a llegir la inscripció que constata el nom d'un descendent propietari de la masia.

Situació als afores del poble:

Font Santa

Inscripció: 1 7 6 ?

Estat de conservació: **danys irreparables**

Tipus de pedra: **Sorrenca**

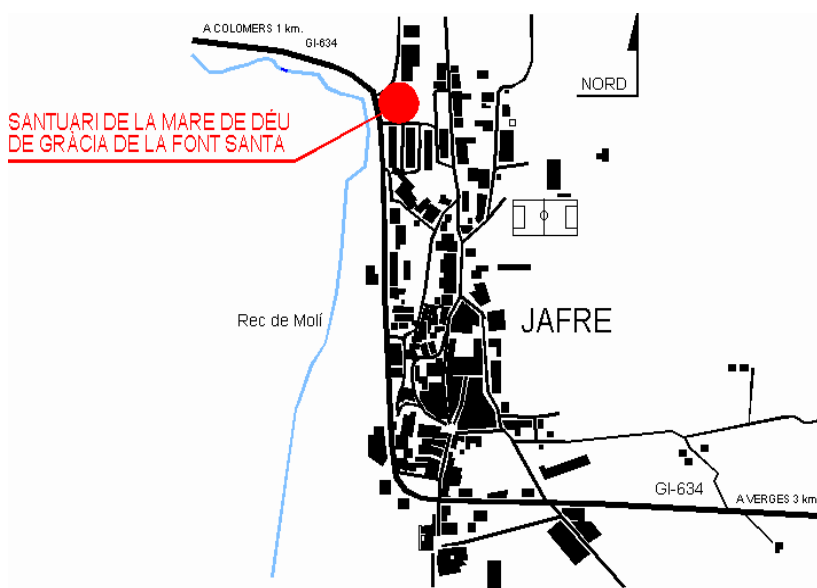
Dimensions: **100X25 cm**

Ubicació actual: **Finestra al primer pis de la façana sud.**

Temàtica: **Data**

Altres observacions: Tot i que el primer nombre de la xifra, no és recognoscible, es pot deduir que es tracta del número 1 per completar la data (176?). Aquesta llinda, que es troba damunt una finestra que pertany al pis utilitzat antigament com habitatge del rector, té un estat molt pèssim de conservació, i això dificulta la distinció de la inscripció que s'hi pot identificar.

Situació al nucli del poble:

Cal Jesús

Inscripció: **GERONIM BILAR MESTRE DE CASES ME FET
ALS 23 ABRIL DE 1770**

Estat de conservació: **regular**

Tipus de pedra: **sorrenca**

Dimensions: **170X40 cm**

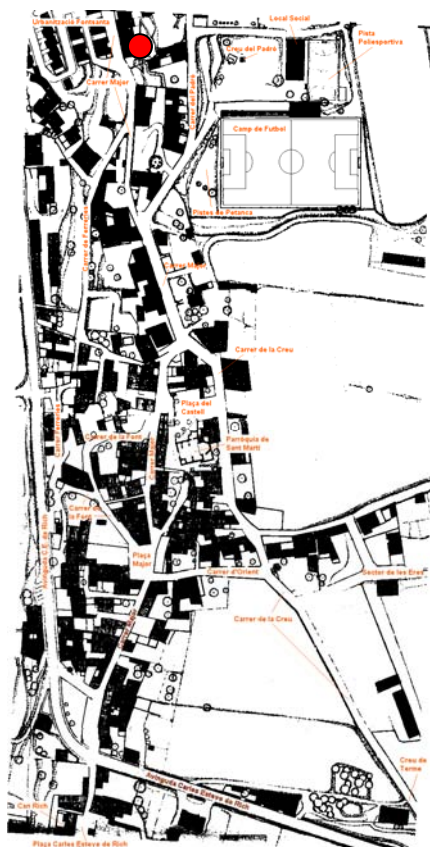
Ubicació actual: **Porta principal**

Temàtica: **Propietat, ofici i data**

Idioma: **Català**

Altres observacions: La curiositat d'aquesta llinda recau en la descripció de l'ofici del propietari (mestre de cases), per tant paleta. A més a més també es pot veure com la llinda encara està encalçada, costum típica d'aleshores, i com d'altres també s'hi troba escrit amb pintura un número assignat a aquesta casa.

Situació al nucli del poble:

Font Santa

Inscripció: **1771**
Joseph CASTALIO me fecit

Estat de conservació: **regular**

Tipus de pedra: **gres**

Dimensions: **160X40 cm**

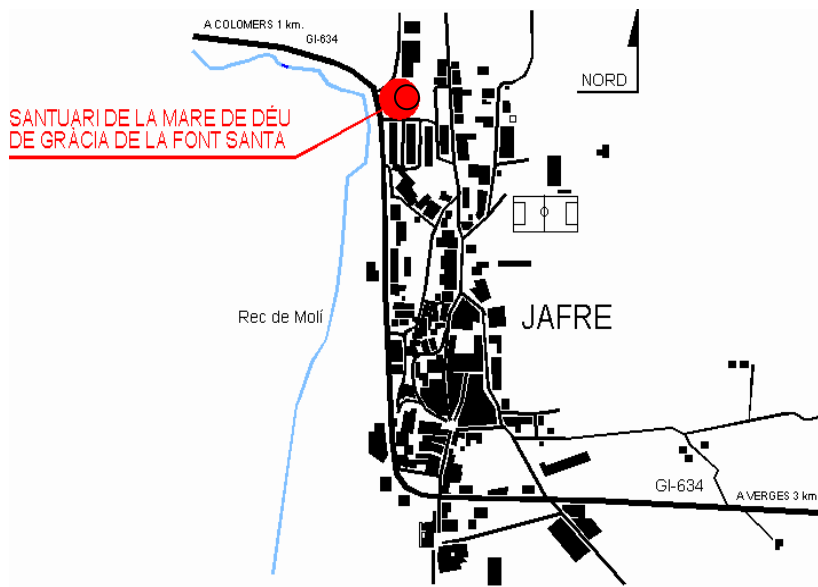
Ubicació actual: **Porta del local d'esbarjo de la capella, part dreta.**

Temàtica: **propietat i data**

Idioma: **Llatí**

Altres observacions: Durant les reformes portades a terme en el santuari durant la dècada dels cinquanta, va aprofitar-se aquesta llinda d'algun altre espai del poble, com a donatiu a l'església.

Situació al nucli del poble:

Can Grau

Inscripció:

Estat de conservació: **Danys irreparables**

Tipus de pedra: **gres**

Dimensions: **180X40 cm**

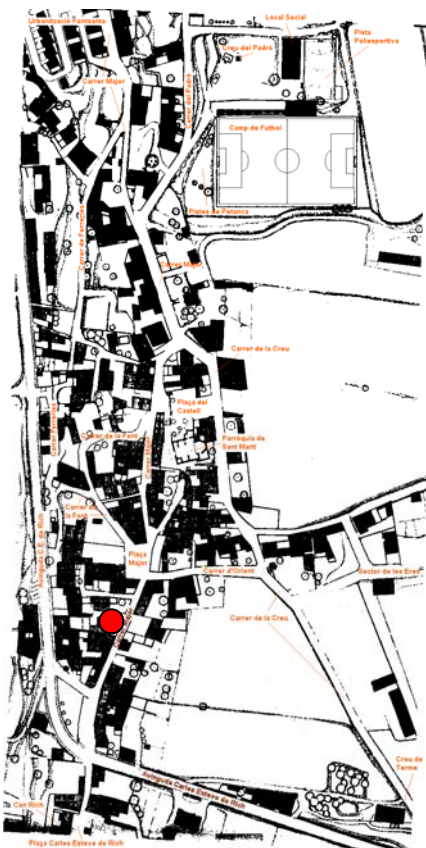
Ubicació actual: **Porta principal d'entrada**

Temàtica: **propietat de la família, data i motius religiosos**

Altres observacions: La llinda té la part central gairebé destruïda, i es veu com ha estat tapada amb material l'esquerda que amenaçava el seu trencament. La propietària de la casa, ens ha explicat que en les dues últimes dècades aquesta llinda s'ha destruït de forma accelerada, perquè ella mateixa recorda el perfecte estat de la pedra.

Situació al nucli del poble:

Can Josep Maria

Inscripció: **RROCH BARNVSELL TEXIDOR DE LLI
ME FECIT ALS 6 DE MARS DE 1773**

Estat de conservació: **regular**

Tipus de pedra: **Sorrenca**

Dimensions: **160X60 cm**

Ubicació actual: **Porta d'entrada**

Temàtica: **Propietat, ofici i data**

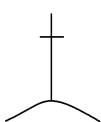
Idioma: **Llatí**

Altres observacions: L'única referència que es pot trobar al cognom "Barnosell", és el lloguer d'una propietat al veïnat de la Salvetat de Genònim Rich. Aquest llogater, Perearnosell, també està citat d'ofici teixidor, si bé es tracta d'un familiar del que es troba inscrit a la llinda, ens ratifica l'herència d'aquest ofici típic del segle XVIII.

Situació al nucli del poble:

Cal Jesús

Inscripció: 17 73

Estat de conservació: **parcialment destruïda**

Tipus de pedra: **sorrenca**

Dimensions: **130X25 cm**

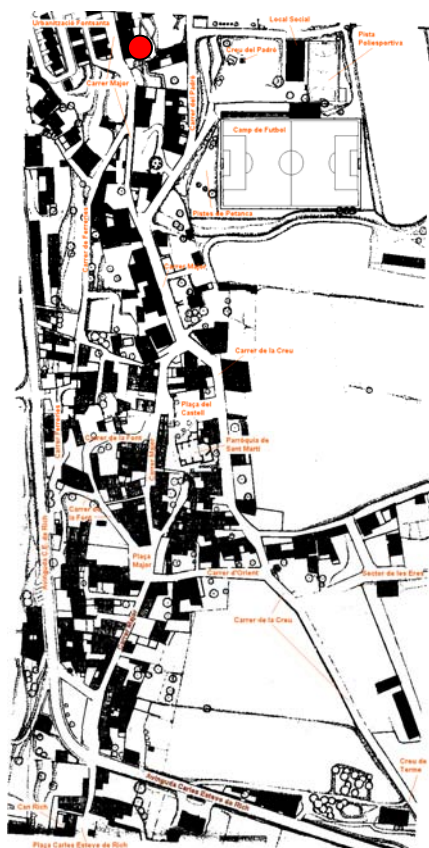
Ubicació actual: **Balcó del primer pis**

Temàtica: **data i símbol religiós**

Altres observacions: La part superior de la casa, espai on es troba la llinda va ampliar-se tres anys més tard que la planta baixa, ja que les llindes d'ambdues parts citades tenen aquesta diferència temporal, tres anys.

Situació al nucli del poble:

Can Roc

Inscripció: **PAULI SERRA ME FECIT 7 DE ABRIL
DE 1 ? 7 4**

Estat de conservació: **parcialment destruïda**

Tipus de pedra: **sorrenca**

Dimensions: **220X40 cm**

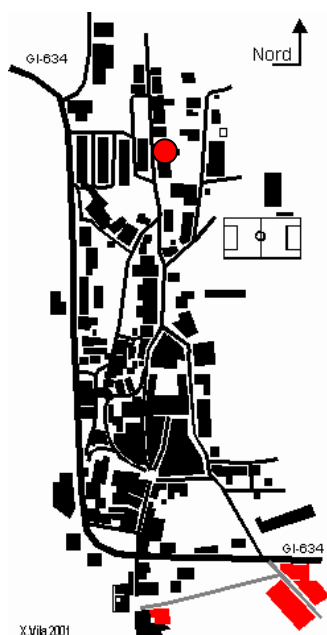
Ubicació actual: **Portal adjunt a la porta de la casa, al carrer major.**

Temàtica: **Data i propietat**

Idioma: **Llatí/ Català**

Altres observacions: Encara que amb la data es perd el segle corresponent a la col·locació de la llinda, el més probable és que pertanyi al segle XVIII, per tant la data completa sigui de 1774. Les causes que ens suggereixen que sigui justament aquesta data la que es trobava inscrita a la llinda són: l'estat de conservació de la pedra, és semblant a les llindes properes a aquesta data en quant a temps; l'estil d'inscripció és contemporani amb la majoria de llindes del s. XVIII; i per últim, ja que no apareix en el cadastre anterior (el de 1736-1746) i els posteriors són d'un segle i mig més tard, la hipòtesi més segura és que , com ja hem dit, aquesta llinda sigui de 1774.

Situació al nucli del poble:

Can Quim Blau

Inscripció:

Estat de conservació: **Regular**Tipus de pedra: **sorrenca**Dimensions: **200X70 cm**Ubicació actual: **Porta principal**Temàtica: **Propietat, data i ofici**Idioma: **Llatí**

Altres observacions: Aquesta llinda és una veritable peça escultòrica, va ser descoberta l'any 1990 sota l'arrebossat de la façana de Can Quim Blau durant unes obres de remodelació. El tret diferencial d'aquesta llinda recau en l'estil d'inscripció, que en comptes d'estar incidit a la pedra, els elements escrits i dibuixats s'han esculpit en relleu. En el text hi figura la data, el nom del propietari i un conjunt d'eines que simbolitzen l'ofici de ferrer; un martell, tenalles, enclusa i dues ferradures. També és una llinda amb característiques especials pel fet que no tingui forma rectangular, la base és recta però la part superior fa una ondulació amb un arc central.

Situació al nucli del poble:

Can Perruca

Inscripció: **FRANSECH ??????E ANY 1776**

Estat de conservació: **danys irreparables**

Tipus de pedra: **sorrenca**

Dimensions: **130X40 cm**

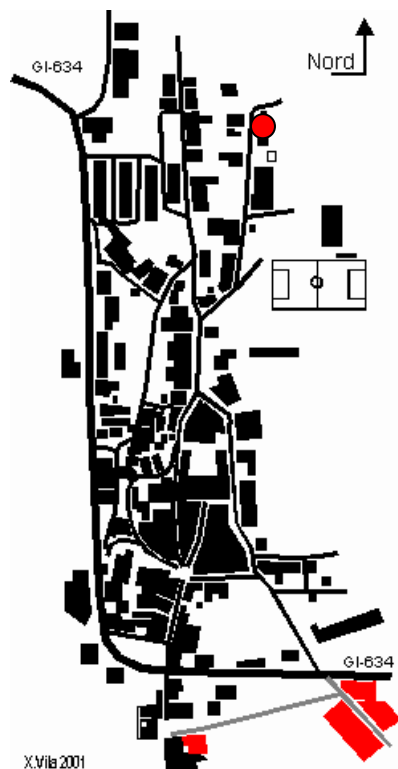
Ubicació actual: **Finestra adjunta a la porta d'entrada**

Temàtica: **Data i propietat**

Idioma: **Català**

Altres observacions: L'estat de la pedra és totalment impracticable, això fa que cada vegada estigui més malmès el text inscrit, la llinda està esclovellada i encara conserva restes de l'emblanquiment practicat a la seva superfície.

Situació al nucli del poble:

Església Parroquial

Inscripció: 1776

Estat de conservació: **bo**

Tipus de pedra: **sorrenca**

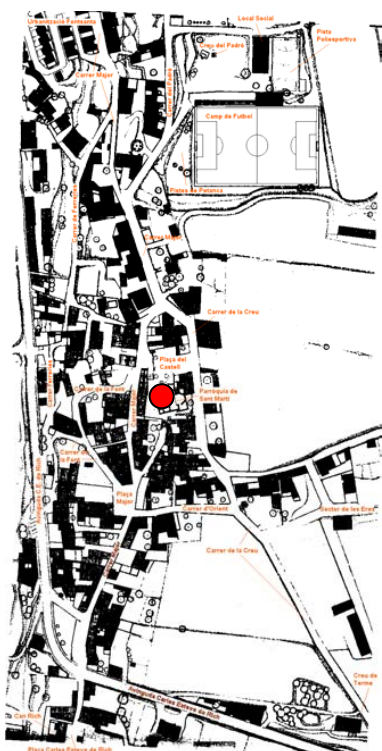
Dimensions: **90X35 cm**

Ubicació actual: **Cantonada de l'església**

Temàtica: **data i símbol religiós**

Altres observacions: No es tracta precisament d'una llinda com les altres, ja que no ocupa cap obertura convencional. Està situada a poc més de dos metres del terra a la cantonada sud de l'església parroquial de Jafre. A part de la inscripció de la data hi ha també el símbol de "Maria", lògic si tenim en compte que es tracta que es troba a l'exterior d'un edifici religiós.

Situació al nucli del poble:

Cal Hostaler

Inscripció: **FRANSE^SCH A ANI I I ET**
 1 7 ? 7

Estat de conservació: **Parcialment destruïda amb danys irreparables**

Tipus de pedra: **sorrenca**

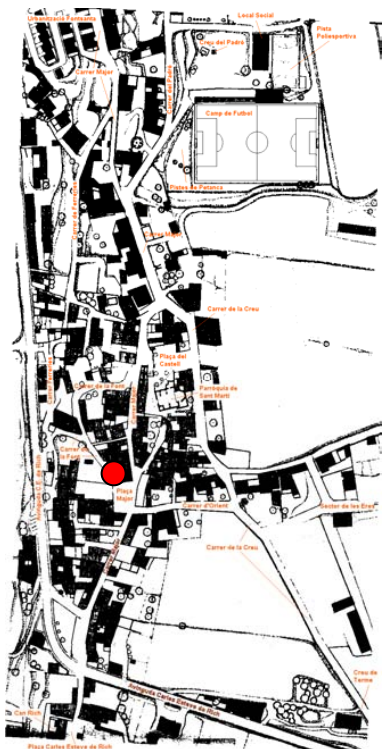
Dimensions: **160X40 cm**

Ubicació actual: **Porta d'entrada**

Temàtica: **Propietat i data**

Altres observacions: Com que aquesta llinda està molt malmesa només podem desxifrar el nom del propietari (Fransesch) i la data, tot i que incompleta perquè es desconeix la dècada que es tracta, ens dona la informació que s'escau al segle XVIII.

Situació al nucli del poble:

Can Pei de la carretera

Inscripció: 17 79

Estat de conservació: **bo**

Tipus de pedra: **gres**

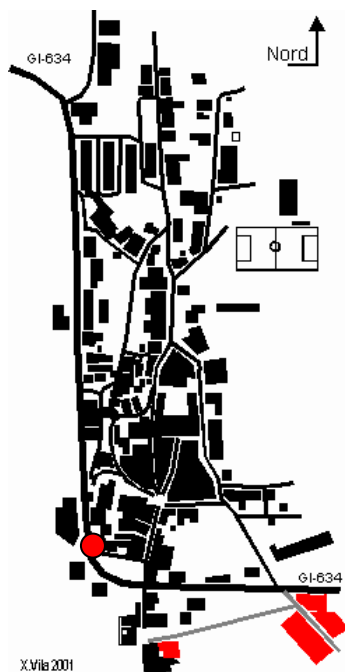
Dimensions: **120X30 cm**

Ubicació actual: **Porta del costat esquerre de la sala.**

Temàtica: **Data i símbol religiós**

Altres observacions: Aquesta llinda comparteix espai amb una altra llinda del mateix estil tant en tipus de pedra com en inscripció, en quant a temps es porten dos anys de diferència, segurament els dos anys que van tardar a realitzar-se les obres o la construcció d'aquesta zona del primer pis de la casa.

Situació al nucli del poble:

Can Amat

Inscripció: **SALBADOR AMAT ME FECIT ALS 7 HOCTVBRE DE 1 7 8 0**

Estat de conservació: **Regular**

Tipus de pedra: **sorrenca**

Dimensions: **240X50 cm**

Ubicació actual: **Sobre el portal de la planta baixa**

Temàtica: **Propietat i data de construcció**

Idioma: **Llatí**

Altres observacions: Al cadastre de 1736-1746, apareix aquesta casa en propietat de Pere Amat, i en el de 1716 un total de dotze persones habiten en aquesta casa, amb el seu cap Miquel Amat i els seus cinc fills, dels quals un ja està casat i té tres fills, possiblement entre aquests tres es troba el *Salvador Amat* citat a la llinda.

Situació al nucli del poble:

Can Pei de la carretera

Inscripció: 17 81

Estat de conservació: **bo**

Tipus de pedra: **gres**

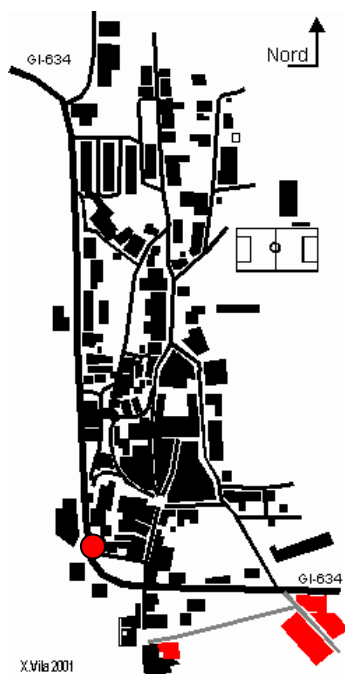
Dimensions: **120X30 cm**

Ubicació actual: **Porta del costat dret de la sala.**

Temàtica: **Data i símbol religiós**

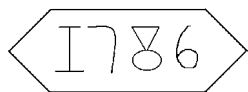
Altres observacions: Aquesta és la segona llinda que es troba a la sala, col·locada posteriorment a la primera ja comentada.

Situació al nucli del poble:

Can Pau

Inscripció:

Estat de conservació: **bo**

Tipus de pedra: **sorrenca**

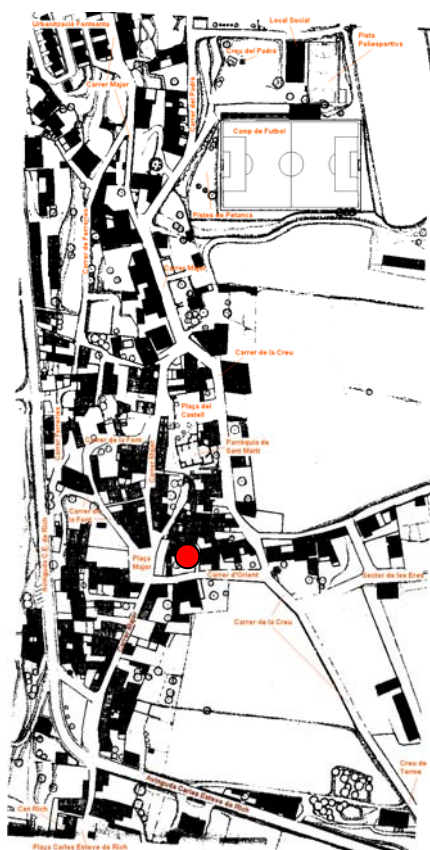
Dimensions: **70X30 cm**

Ubicació actual: **Finestra de la façana lateral**

Temàtica: **Data**

Altres observacions: La data es troba resseguida per un rectangle amb puntes ambdós costats. I el seu estat es pot considerar força bo perquè tot i que es troba a força alçada, es llegeix perfectament el seu contingut.

Situació al nucli del poble:

Can Calvera

Inscripció: **PERA CALBERA ME FECIT**

ALS 14 7BRE DE 1 7 8 9

Estat de conservació: **bo**

Tipus de pedra: **sorrenca**

Dimensions: **160X40 cm**

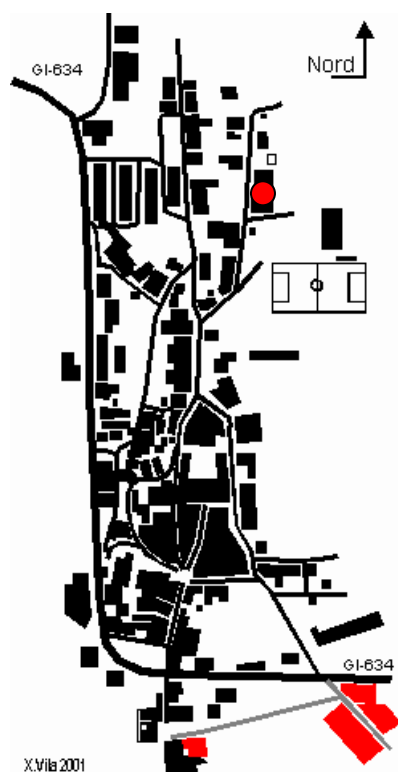
Ubicació actual: **Porta principal**

Temàtica: **Data i propietat**

Idioma: **Llatí/Català**

Altres observacions: Com a curiositat podem observar que la manera de transcriure la data és força especial. Deduïm que es tracta del mes de setembre, aprofitant el número 7 i la última síl·laba de la paraula tractada. El dia en concret està força esborrat, però observant la llinda al natural des de ben a prop varem desxifrar que es tractava del dia 14 de setembre coincidint amb l'any de l'esclat de la Revolució Francesa.

Situació al nucli del poble:

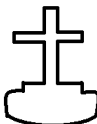
*Rectoria*Inscripció: **1790**Estat de conservació: **regular**Tipus de pedra: **sorrenca**Dimensions: **100X30 cm**Ubicació actual: **finestra central del primer pis**Temàtica: **data**

Altres observacions: L'any que està inscrit a la llinda pertany a la regència de la parròquia de Mn. Josep Font, el qual en va ser rector des de l'octubre de 1779 fins el maig de 1817, i les seves restes estan dipositades en sepultura dins l'església de Sant Martí. La part inferior de la llinda conté les restes visibles de l'encalçament contra les malalties i epidèmies tan freqüents en l'època.

Situació al nucli del poble:

Can Norat

Inscripció: 1 7 e s

Estat de conservació: **Regular**

Tipus de pedra: **sorrenca**

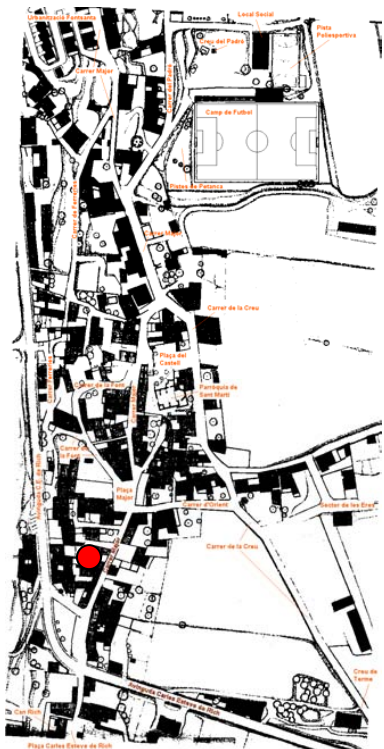
Dimensions: **140X40 cm**

Ubicació actual: **Porta tapiada**

Temàtica: **data i símbol religiós**

Altres observacions: Aquesta llinda pertany a la casa on havia habitat el rector Baldiri Quer de Crespià, però datada amb més de cent anys endavant que la llinda que ens dóna aquesta informació.

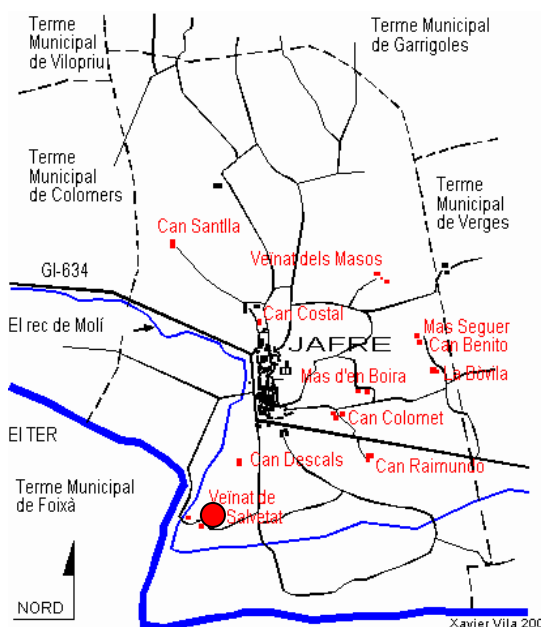
Situació al nucli del poble:

*Mas Pons (veïnat de la Salvetat)*Inscripció: **MARS 1798**Estat de conservació: **regular**Tipus de pedra: **sorrenca**Dimensions: **80X20 cm**Ubicació actual: **Finestra tapiada que dóna al pati.**Temàtica: **Data (mes i any)**Idioma: **Català**

Altres observacions: Degut al mal estat de conservació, només es pot desxifrar el principi i el final de la inscripció, on trobem la data amb el mes i l'any de construcció. És molt curiós veure com una finestra en desús continua conservant la seva llinda.

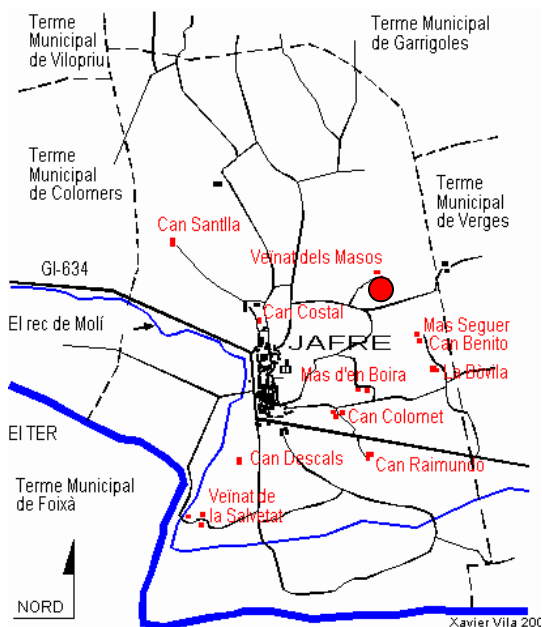
Situació als afores del poble:

*Mas Tonyanet*Inscripció: **JOSEPH TONYA M ? ?****JULIOL** **1800**Estat de conservació: **regular**Tipus de pedra: **sorrenca**Dimensions: **140X40 cm irregular**Ubicació actual: **Porta d'accés a l'interior de la casa, des de la planta baixa**Temàtica: **data i propietat**Idioma: **Català**

Altres observacions: Gairebé la totalitat de la llinda està coberta de calç, però el text incidit resta força llegible. Entre el mes i la data es pot distingir una mena de flor, suposant que es tracta de motius purament decoratius.

Situació als afores del poble:

APROXIMACIÓ HISTÒRICA DEL SEGLE XIX

A nivell internacional aquest segle té una gran importància. S'inicia amb la proclamació de l'Imperi napoleònic, fet que comporta el conflicte que lluita contra la invasió napoleònica a Espanya, anomenada *Guerra del Francès*.

Durant la segona dècada del segle XIX es realitza la reunió del *Congrés de Viena*, on es van pactar les noves fronteres europees i la persecució de les revolucions liberals tornant a imposar monarquies absolutes arreu. El retorn de la monarquia borbònica amb Ferran VII, la coneguda dècada Ominosa, i més tard la Primera Guerra Carlina que enfrontava liberals i absolutistes.

Pel que fa l'entorn català, a principis de segle se suspenen definitivament les rutes de comerç colonial, cosa que no és gens positiva per l'economia perquè provoca un estancament. Al mateix temps s'annexa de fet el territori català a l'Imperi Francès. A la ciutat de Barcelona es pateixen unes epidèmies de febre groga, però tot i així les tropes franceses no cessen la seva ocupació de la capital.

A nivell artístic, el primer terç de segle, sorgeix el corrent marcadament català *la Renaixença* amb el poema "la pàtria" d'Aribau, corrent que recorda el seu paral·lel europeu romàntic.

A Jafre, també afecta d'alguna manera "la guerra de la independència", en un principi tot un seguit de males collites són el preludi d'uns anys difícils, segueix el fet conegut com "la plaga de les oliveres" i també "la filoxera" que és la plaga a la vinya, tot això representa un esfondrament de la prosperitat del camp. Paradoxalment és l'època de màxima expansió de la població, amb un creixement molt positiu, però tot i que comença amb aquesta tendència, entra poc després, en un període de declivi general, tan pel que fa el nombre d'habitants com els problemes econòmics i administratius que pateix l'Ajuntament. Per tant, si al poble es necessitava fer qualsevol reforma, l'esforç i la inversió provenia bàsicament de l'empenta d'alguns veïns de Jafre. La situació és tan precària que fins i tot s'ha d'anul·lar la promesa de pagar del fons públic el sou del mestre, que haurien de continuar aportant els pares de cadascun dels alumnes.

De l'any 1884 fins el 1886 l'epidèmia de còlera intervé dins la demografia popular, i moren 41 persones, 36 persones i 10 persones, respectivament.

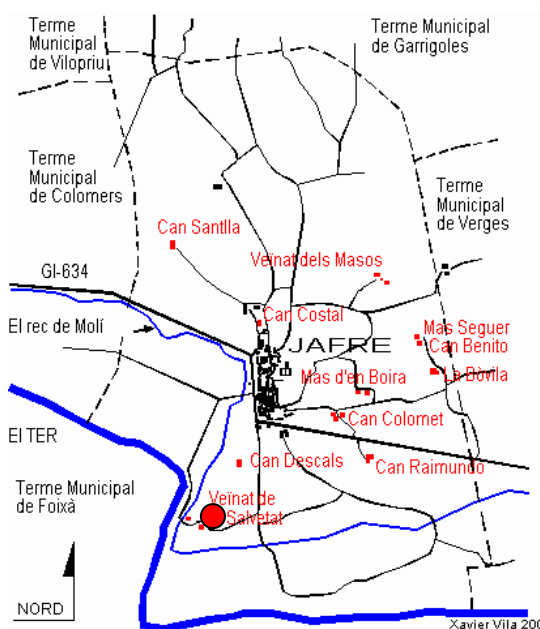
A això també cal afegir les successives Guerres Carlines, que tingueren una participació inqüestionable entre la majoria de població afectada per aquest conflicte monàrquic.

*Mas Pons (veïnat de la Salvetat)*Inscripció: **JOAN SATLLA Y PONS AGOST 1803**Estat de conservació: **bo**Tipus de pedra: **calcària del Montgrí**Dimensions: **100X30 cm**Ubicació actual: **Portalada principal**Temàtica: **Data i propietat**Idioma: **Català**

Altres observacions: La inscripció ocupa quatre dels cinc blocs de pedra que formen l'arc, i conserva la mateixa inclinació. Pel que fa d'idioma, sabem que està escrit en català pel mes de l'any que ens declara, encara que la "i" d'entre cognoms sigui la "y" típica castellana.

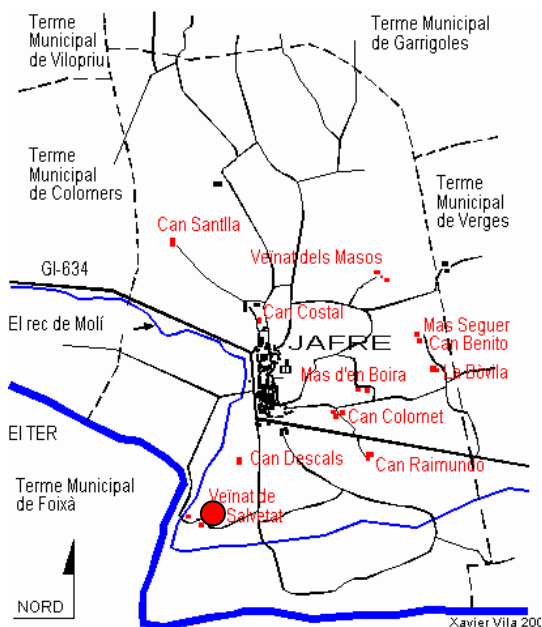
Situació als afores del poble:

*Mas Pons (veïnat de la Salvetat)*Inscripció: **1 8 0 4**Estat de conservació: **bo**Tipus de pedra: **sorrenca**Dimensions: **100X30 cm**Ubicació actual: **Damunt una finestra exterior de la planta baixa**Temàtica: **Data**

Altres observacions: La llinda encara conté restes de calç, perquè va ser emblanquida durant l'època que era habitual realitzar aquesta tasca per tal d'evitar l'accés de malalties contagioses a l'interior de la casa.

Situació als afores del poble:

Can Batlle

Inscripció: **1804**

Estat de conservació: **regular**

Tipus de pedra: **Sorrenca**

Dimensions: **110X30 cm**

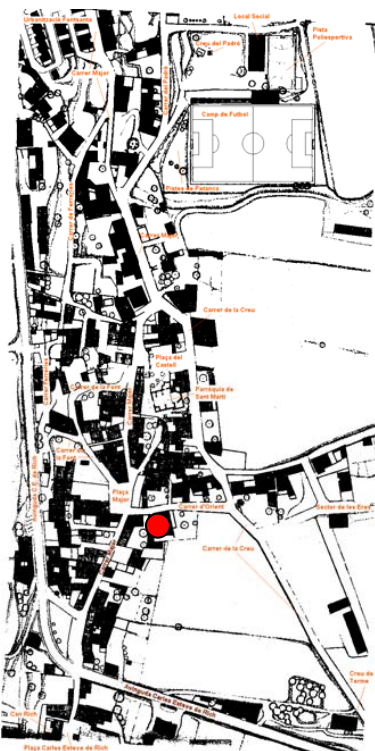

Ubicació actual: **Finestra del primer pis**

Temàtica: **data**

Altres observacions: Degut a les altres llindes que es conserven en aquest habitatge, podem deduir que alguna remodelació va afegir aquests elements arquitectònics a l'estructura de la casa, perquè tots es troben dins el mateix període, amb poc temps de diferència.

Situació al nucli del poble:

*Can Patiu*Inscripció: **DI 8 o Seb 17** Estat de conservació: **regular**Tipus de pedra: **sorrenca**Dimensions: **70X25 cm**Ubicació actual: **Finestra del primer pis**Temàtica: **propietat, data i símbol o dibuix**

Altres observacions: La llinda no es pot desxifrar del tot ja que un fil telefònic o elèctric està ocupant la zona superior d'aquesta, i tapa trossos que són claus per entendre'n el significat. Datada de l'any 1817, apareix un dibuix que sembla ser una espelma o bé un llum d'oli.

Situació al nucli del poble:

Mas Castelló

Inscripció: **1 8 3 0**

Estat de conservació: **bo**

Tipus de pedra: **gres**

Dimensions: **120X50 cm, irregular**

Ubicació actual: **habitació interior**

Temàtica: **data**

Altres observacions: Al situar-se a l'interior de l'habitatge fa que no estigui gastada o destruïda, es troba a un nivell força baix del terra, poc més del metre i mig de distància, això fa pensar que si se situava damunt una porta, aquesta havia de ser de dimensions molt reduïdes.

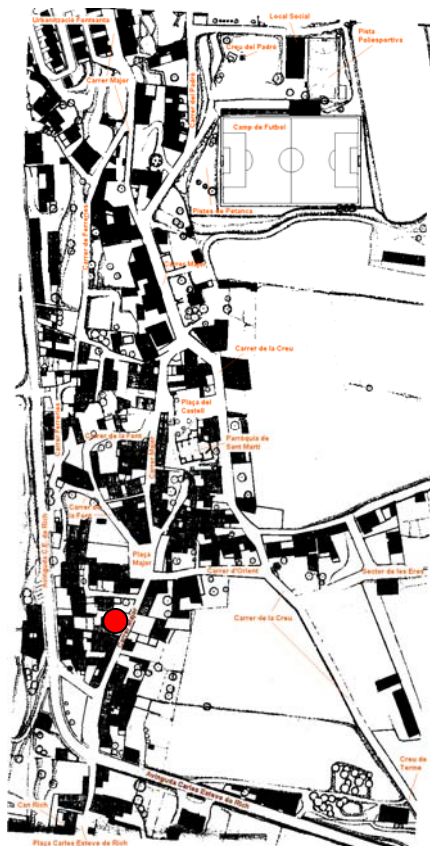
Situació al nucli del poble:

*Can Grau*Inscripció: **A NAÑ 1 8 3 6**Estat de conservació: **danys irreparables**Tipus de pedra: **calcària**Dimensions: **50X15 cm**Ubicació actual: **Primera porta lateral esquerra**Temàtica: **Data**Idioma: **Català**

Altres observacions: La curiositat d'aquesta llinda recau en la manera d'escriure les lletres anteriors a la data, la pronunciació en el moment de llegir el que hi ha escrit fa pensar que l'idioma utilitzat és el català, tot i que la tipologia de les lletres no s'ajusta amb l'ortografia més o menys adequada i utilitza caràcters típicament castellans (A NAÑ) quan la forma correcta seria (EN ANY), per tant és un tipus d'escriptura que es transcriu de manera lliure, el llenguatge oral.

Situació al nucli del poble:

Can Tomaset

Inscripció:

⊕	JAIME BIDAL	
	1 8	7 6

Estat de conservació: **bo**

Tipus de pedra: **Sorrenca**

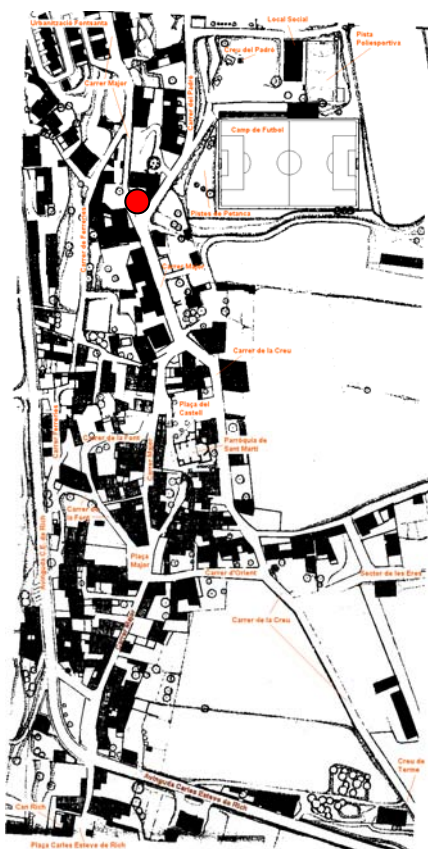
Dimensions: **130X40 cm**

Ubicació actual: **Finestra de la façana de llevant**

Temàtica: **Propietat i data**

Idioma: **Castellà**

Situació al nucli del poble:

Cal Carnisser

Inscripció: **ME HA FET FER JUAN BATLLE Y PUIG DIA
24 ABRIL DE 1882**

Estat de conservació: **Regular, amb
una esquerda al lateral esquerre**

Tipus de pedra: **calcària**

Dimensions: **130x25 cm**

Ubicació actual: **Balconera del segon
pis, façana de la plaça major.**

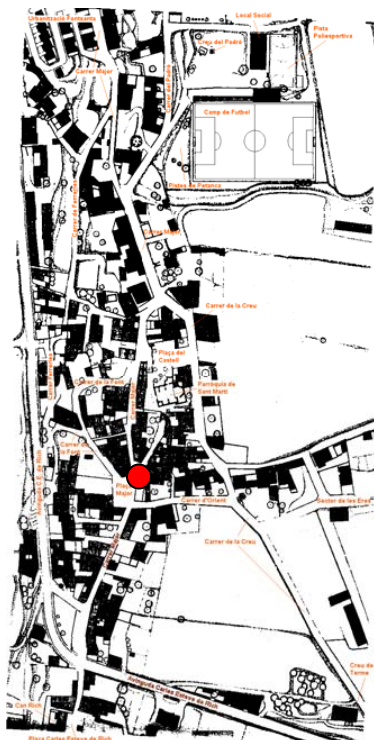

Temàtica: **Propietat i data**

Idioma: **Català**

Altres observacions: Les llindes de la casa, pertanyen al final del segle XIX, quan es va remodelar l'edifici, però ja en el segle XVII apareix aquest espai com a *casa del benefici de la confraria de sant Antoni*, lloc de recollida de productes agrícoles que els pagesos oferien al sant, per tradició de caire religiós molt arrelada al poble. Les llindes són posteriors a l'època de la confraria.

Situació al nucli del poble:

Cal Carnisser

Inscripció: **JUAN BATLLE Y PUIG**
1 8 8 2

Estat de conservació: **Regular**

Tipus de pedra: **calcària**

Dimensions: **230X25 cm**

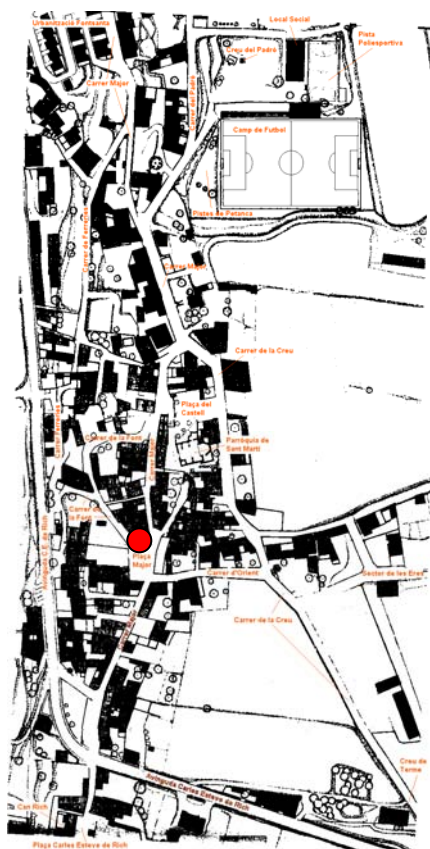
Ubicació actual: **Doble porta de la planta baixa**

Temàtica: **Propietat i data**

Idioma: **Català**

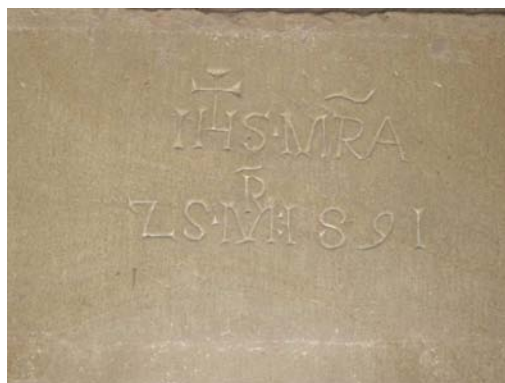
Altres observacions: Tenint en compte que és el mateix estil, i la mateixa pedra que la llinda de la balconera, apareix el mateix nom i data, podem deduir que està escrit en català, deixant de banda la "y" d'entre cognoms, i la "u" del nom propi Joan.

Situació al nucli del poble:

Font Santa

Inscripció: I H̄ S · M R̄ A
 Z S · M̄ : 1891

Estat de conservació: **bo**

Tipus de pedra: **sorrenca**

Dimensions: **180X50 cm**

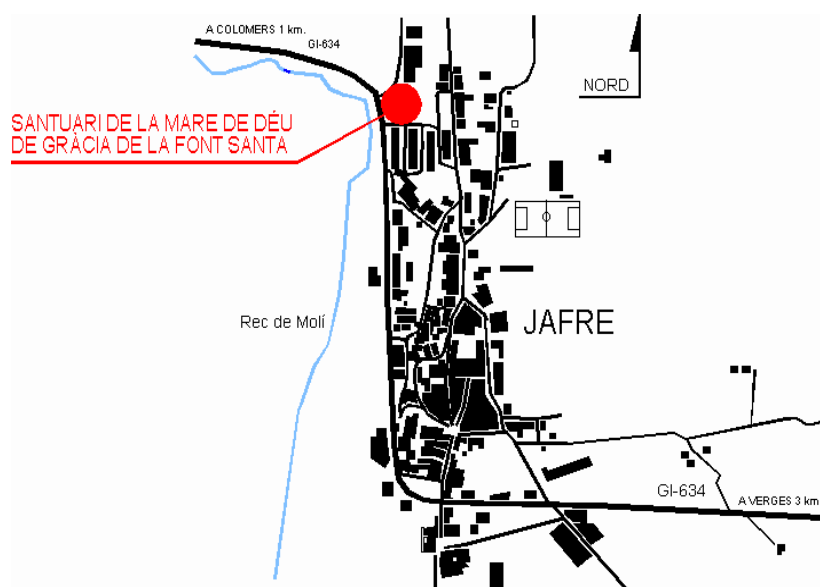
Ubicació actual: **Porta interior , balconada del primer pis, sota el porxo.**

Temàtica: **Diversos símbols religiosos i la data.**

Idioma: **Llatí**

Altres observacions: Els símbols que reconeixem a la part superior de la inscripció ja són els coneguts de "Jesús" i "Maria", però després d'una difícil tasca per desxifrar el que segueix, portada a terme per Josep Alabau, es va poder arribar al significat del símbol semblant a una "M" i els que el precedeixen. La inscripció és la següent: "25 IANUARIUM 1891" .
 (dins l'annex es pot trobar un esquema d'aquesta conclusió)

Situació al nucli del poble:

Cal Rei

Inscripció: **RESTAURADA
POR ORDEN DE
D^o
NARCISO BATLLE Y ROVIOLA
1893**

Estat de conservació: **bo**

Tipus de pedra: **sorrenca**

Dimensions: **85X60 cm**

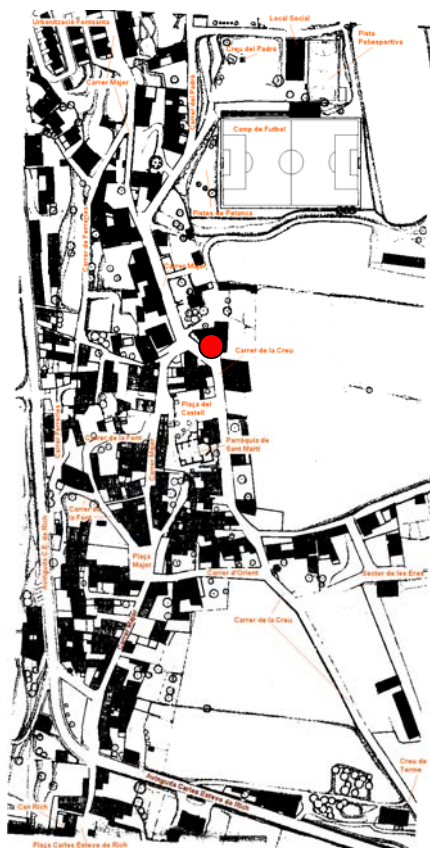
Ubicació actual: **sota l'ampit de la finestra del primer pis que conté la llinda de 1676.**

Temàtica: **Restauració de la casa**

Idioma: **Castellà**

Altres observacions: Aquesta inscripció no està ubicada sobre cap porta ni finestra, és una placa commemorativa del fet de restaurar la casa, té un marc amb figures geomètriques i motius florals d'uns 15 centímetres. Té la forma d'un rectangle amb les puntes exteriors i les interiors del marc escapçades.

Situació als afores del poble:

APROXIMACIÓ HISTÒRICA DEL SEGLE XX

El segle XX ha significat per la història una època de grans avenços tot i que també ha estat l'escenari d'una gran quantitat de conflictes bèl·lics, els quals han deixat profundament marcada la societat actual : les Guerres Mundials, la Guerra Civil Espanyola, la Guerra Freda, la Guerra dels Balcans, etc.

El fracàs de la Primera República Espanyola va facilitar que Alfons XII pogués dur a terme una política centralitzadora. L'actitud del rei, topà amb els interessos econòmics i modernitzadors de la burgesia industrial catalana i amb un creixent sentiment popular de catalanitat. El 1923, el rei va donar suport al pronunciament militar del general Miguel Primo de Rivera, que va establir una dictadura militar.

A Catalunya, des del 1914 funcionava la Mancomunitat, presidida per Prat de la Riba, una institució administrativa que actuava a tot l'àmbit del territori català. Tenia competències provincials i, malgrat disposar de pocs recursos econòmics, va crear molts serveis i millorà moltes infraestructures. Les forces republicanes tenien una gran importància a les principals ciutats de l'Estat i el 14 d'abril ,de 1914, es va proclamar la Segona República. Alfons XIII va abandonar el país.

A Catalunya, el desembre de 1931 es va aprovar la Constitució, una de les més avançades de l'època, que va permetre l'any següent,el 1932, la promulgació de l'Estatut de Catalunya i la restauració de la Generalitat. Es va crear el partit polític d'Esquerra Republicana de Catalunya, liderada per Francesc Macià i Lluís Companys. Macià va proclamar la República Catalana, però hi va haver de renunciar a canvi d'un govern autònom.

D'altra banda, a Espanya, el govern republicà espanyol, presidit per Manuel Azaña, va iniciar un seguit de reformes econòmiques i socials que no van tenir els resultats esperats i que van generar una forta oposició per part de sectors polítics i socials.

Tots aquests fets van anar-li bé al general Franco, qui basant-se amb la seva idea de que Espanya no funcionava, va provocar un cop d'estat contra el govern de la República des de Melilla; va abolir les llibertats i va imposar una dictadura que durà uns quaranta anys. També el poble de Jafre, com tants altres, va patir la dictadura del General Franco ; no només les aberracions durant el temps que va durar la guerra civil sinó també la persecució sistemàtica i permanent i la repressió que Franco va dur a terme en acabar la guerra. Si bé aquesta repressió es pot mig comprendre durant la guerra , és del tot inacceptable que es perpetués una vegada acabat el conflicte.

Altres fets destacables del segle XX, foren el triomf de la revolució castrista, l'inici de la guerra del Vietnam, l'allunament d'Armstrong i Aldrin, l'assassinat de Carrero Blanco, la tornada de l'exili del president Tarradellas, el naixement del primer nen proveta, la perestroika a l'URSS amb el president Gorbtxov, els Jocs Olímpics de Barcelona '92, la intervenció de l'OTAN a Bòsnia, i la treva d'ETA .

El Segle XX, fou també el segle dels grans artistes contemporanis; Picasso, Dalí, Miró, Chagall, Kandinski, Pollock, Casas, Tàpies, etc. Amb una gran diversitat de corrents, molt diferenciats entre si.

Tornant a Jafre, els darrers anys del segle XX, la millora experimentada en la qualitat de moltes cases centenàries ha configurat un urbanisme caracteritzat per l'equilibri i una excel·lent adaptació al medi.

Creu del Padró

Inscripció: **In HOC SIGNO VINCES**
16-III-1952

Estat de conservació: **bo**

Tipus de pedra: **calcària**

Dimensions: **60X30 cm**

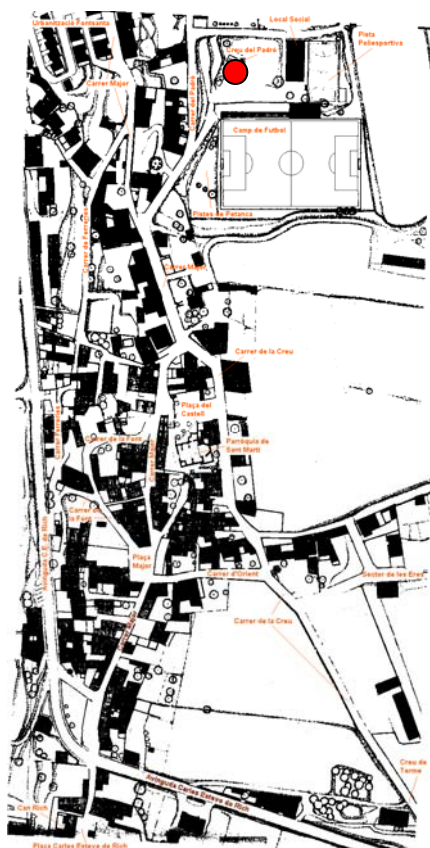
Ubicació actual: **Capitell d'una creu de terme**

Temàtica: **Religiosa**

Idioma: **Llatí**

Altres observacions: El capitell forma part de la creu que corona *el Padró*, i el text que hi ha escrit té una gran imposició religiosa (amb aquest signe es venç, la creu) o bé: "en aquest lloc es venç", l'església un element essencial i amb gran potencial del règim franquista. Fins i tot aquí es reflecteix el sentit unitari del poder d'aleshores, i el llatí per la unitat de l'església i els seus rituals realitzats bàsicament amb aquesta llengua.

Situació al nucli del poble:

Can Pau

Inscripció: 1 9 9 5
JOSEP DARNÉS ALABAV

Estat de conservació: **bo**

Tipus de pedra: **gres**

Dimensions: **80X15 cm**

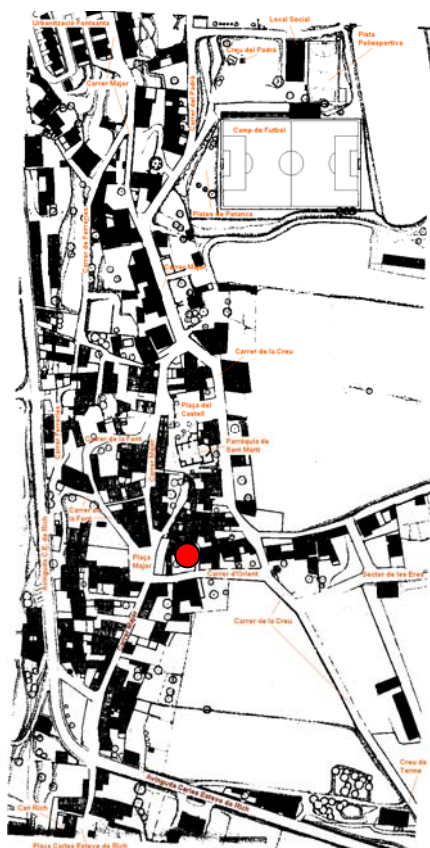
Ubicació actual: **Finestra dreta de la terrassa, al primer pis**

Temàtica: **Data i propietat**

Idioma: **Català**

Altres observacions: Es tracta d'una llinda moderna, la més recent del poble. Realitzada a l'estil de la que en comparteix espai i cognom dels propietaris, col·locades just a finestres de costat, amb una diferència temporal de dos-cents quaranta-cinc anys. Aquí es pot veure com el temps passa, però són compatibles els conceptes d'*antiguitat* i *modernitat*.

Situació al nucli del poble:

ELS SÍMBOLS

Els símbols són les representacions convencionals abreujades o gràfiques que ens remeten a un significat propi.

A les llindes s'utilitza aquest recurs epigràfic per dues raons, la primera d'elles és com ja hem dit el missatge convencional dels grafismes, i la segona és la necessitat de reduir l'ocupació d'espai i temps d'elaboració.

Els símbols més utilitzats són sobretot aquells referents a la religió cristiana catòlica com les creus (†), i les abreviatures: IHS (Jesús) i MRA (Maria) que també es pot simbolitzar amb una "M" i una "A" sobreposades. En alguns casos també trobem petxines, anyells i altres representacions simbòliques religioses.

Pel que fa a altres abreviatures destaca: m.f (me fecit) inscrit en una gran majoria de llindes personificant-les i donant vida a la matèria inerta de les pedres.

Com a curiositat trobem una llinda on hi ha dibuixat només la silueta d'un ser que recorda la figura humana, però no es distingeix a causa de la seva esquematització cap tret que ens faci reconèixer si es tracta d'una figura masculina o femenina, si vol simbolitzar la infantesa (per les proporcions que li donen forma) així fins i tot esdevé un gràfic força ingenu.

I també són força reiteratius els motius florals, retratant elements naturals, flors i el sol (astre). Com també algunes sanefes amb figures geomètriques.

Can Tomaset

Inscripció: **la PORTA** (dibuix) **DE LA CVYNA**

Estat de conservació: **regular**

Tipus de pedra: **Sorrenca**

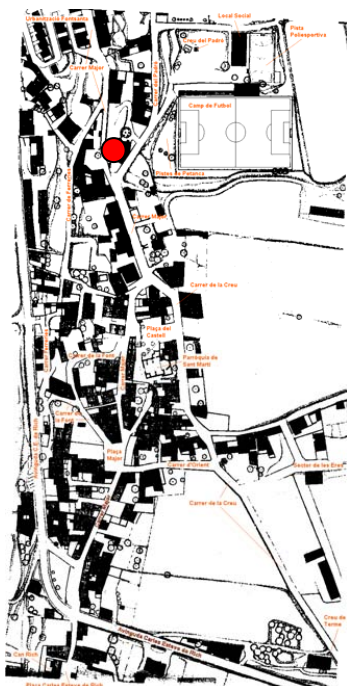
Dimensions: **130X40 cm**

Ubicació actual: **Finestra de la façana nord**

Temàtica: **àmbit de la casa**

Idioma: **Català**

Altres observacions: Aquesta és una llinda curiosa ja que ens indica un lloc de la casa que realment no ocupa (la porta de la cuina), però qui sap si podia pertànyer a aquest lloc que assenyala, perquè actualment està situada a l'exterior, i no es tracta de la cuina en qüestió. Entremig les paraules "porta" i "de" hi ha la insinuació d'un dibuix que no es pot saber realment de quina figura es tracta, sembla ser un recipient culinari o bé es tracta d'algun tipus d'aliment que no pot concretar-se.

Situació al nucli del poble:

*Rectoria*Inscripció: **SI SO**Estat de conservació: **danys irreparables**Tipus de pedra: **sorrenca**Dimensions: **100X30 cm**Ubicació actual: **Finestra del primer pis que dóna al carrer major.**Temàtica: **Refrany i sanefes**Idioma: **Català**

Altres observacions: D'aquesta llinda ja només queden inscrites quatre lletres en total que són "SI SO", però fins no fa pas gaires anys es podia llegir la inscripció completa de : "SI SOC MUSSOL NO SOC PAS SOL". Una frase ben curiosa que utilitzà el rector per les discrepàncies que mantenia amb els seus parroquians. Malauradament no se sap a quin rector pertany l'episodi.

Aquesta és una de les llindes que reflecteix millor el procés de destrucció que pateixen últimament aquestes pedres, perquè encara resta molt present dins la memòria popular el contingut de la llinda, havent-la pogut llegir personalment molts veïns del poble no fa gaire temps.

Situació al nucli del poble:

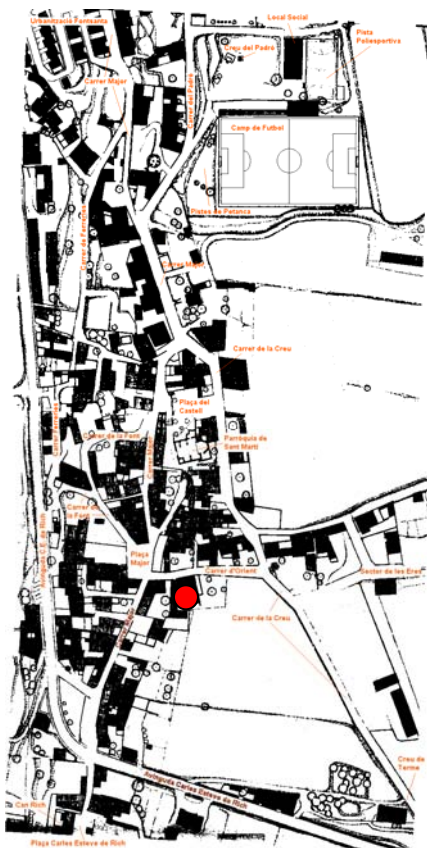
Can Batlle

Inscripció:

Estat de conservació: **regular**Tipus de pedra: **Sorrenca**Dimensions: **140X40 cm**Ubicació actual: **Porta situada al balcó del primer pis amb accés a l'interior**Temàtica: **Siluetes d'un ninot**

Altres observacions: És del tot curiosa la incisió d'aquesta silueta, gairebé infantil, i que no té cap relació directa amb els símbols trobats a la majoria de les llindes amb un caire marcadament religiós.

Situació al nucli del poble:

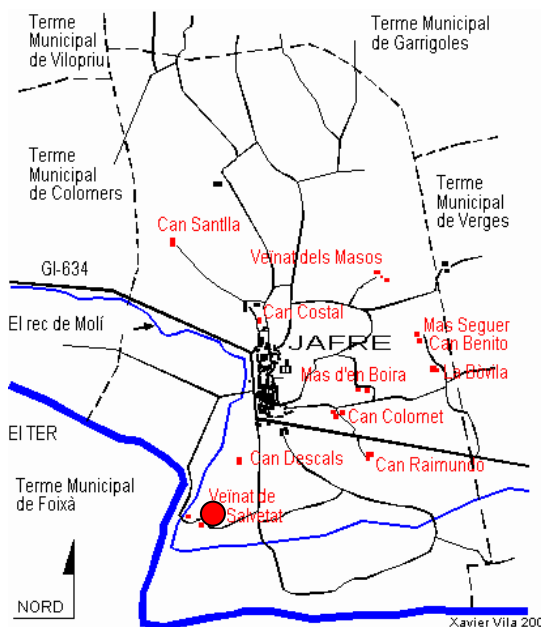

*Mas Pons (veïnat de la Salvetat)*Inscripció: Estat de conservació: **bo**Tipus de pedra: **calcària molt polimentada.**Dimensions: **130X35 cm**Ubicació actual: **Porta interior de la sala**Temàtica: **Religiosa amb motius florals**

Altres observacions:

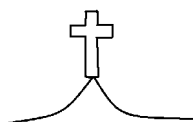
La inscripció IHS es l'abreviatura de Ihesu, és a dir Jesús, i fa referència a Déu. És un costum molt generalitzat en època medieval i moderna, inscriure aquesta abreviatura a les llindes de les cases. Els motius florals són amb finalitats exclusivament decoratives.

Situació als afores del poble:

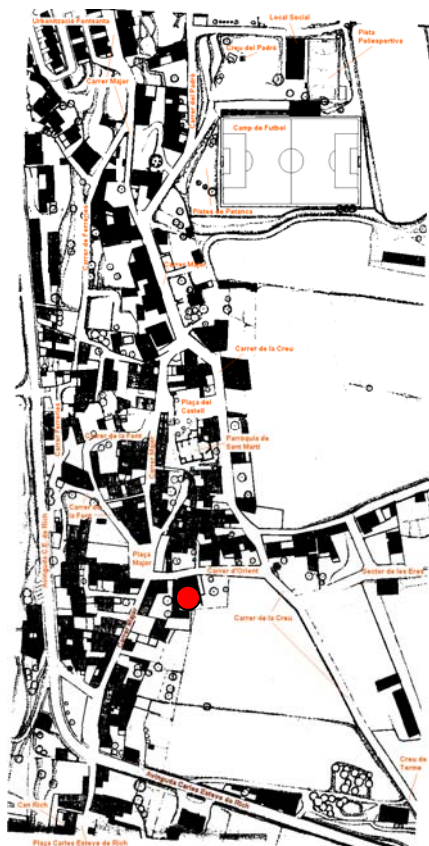
Can Batlle

Inscripció:

Estat de conservació: **regular**Tipus de pedra: **Sorrenca**Dimensions: **120X40 cm**Ubicació actual: **Finestra situada al balcó del primer pis**Temàtica: **Símbol religiós**

Altres observacions: Només s'observa la silueta d'una creu cristiana, però pel format, l'estil i la col·locació de la llinda es pot arribar a la conclusió que la pedra té la mateixa antiguitat que les altres trobades en aquesta casa, per tant els primers anys del segle XIX.

Situació al nucli del poble:

Mas Seguer

Inscripció: (bust humà) IHS † M (anyell)

Estat de conservació: **regular**

Tipus de pedra: **Sorrenca**

Dimensions: **120X35 cm**

Ubicació actual: **Finestra del primer pis**

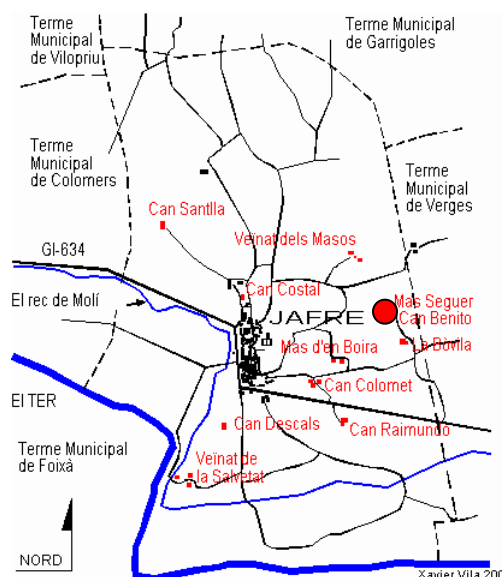
Temàtica: **símbols religiosos i altres símbols**

Altres observacions: En aquesta detallada llinda apareixen d'esquerra a dreta els següents dibuixos; la representació d'un bust humà masculí, les inicials que representen "Jesús", la creu cristiana, la inicial de Maria, i finalment el dibuix d'un animal que ens recorda un xai, per tant pot ésser interpretat com un anyell, dins la simbologia religiosa.

La esculpida és del tot minuciosa, i de gran curiositat la dedicació a deixar inscrits tots aquests símbols amb la tècnica del baix relleu.

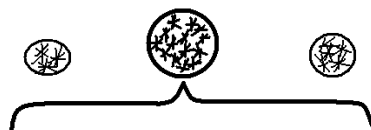

Situació al nucli del poble:

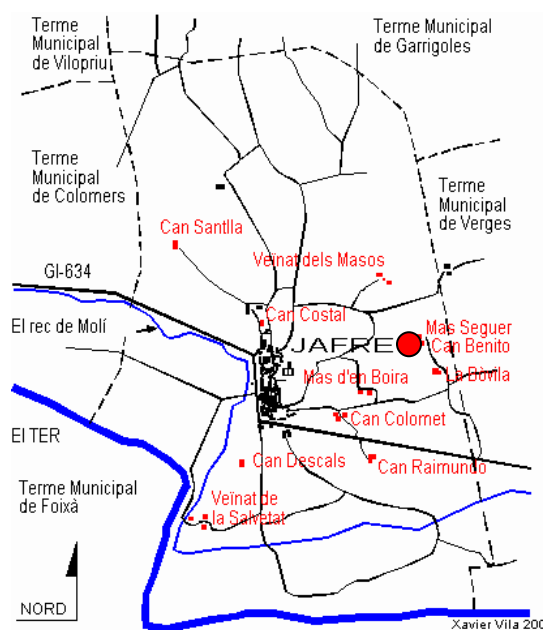
Mas Seguer

Inscripció:

Estat de conservació: **bo**Tipus de pedra: **Sorrenca**Dimensions: **110X40 cm**Ubicació actual: **Finestra del primer pis**Temàtica: **motius florals**

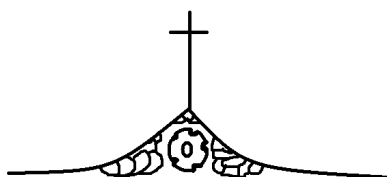
Altres observacions: Si bé algunes de les llindes contenen símbols religiosos, d'altres poden considerar-se diferenciades dels motius eclesiàstics, així que trobem diversos grafismes purament decoratius.

Situació al nucli del poble:

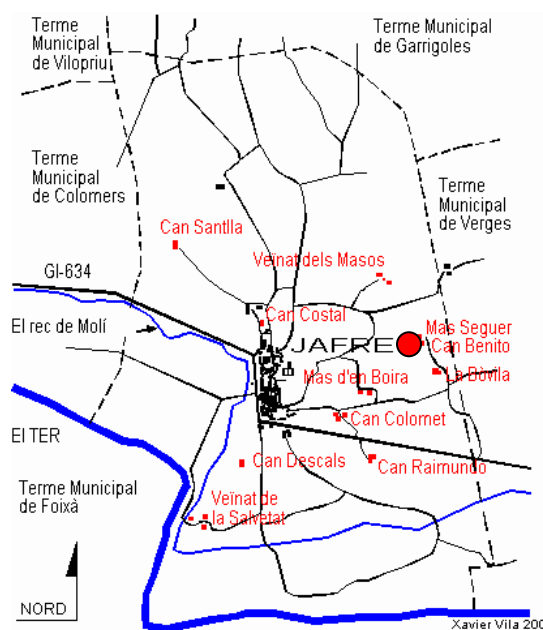
Mas Seguer

Inscripció:

Estat de conservació: **bo**Tipus de pedra: **Sorrenca**Dimensions: **100X25 cm**Ubicació actual: **Finestra del primer pis**Temàtica: **Símbol religiós i motius florals**

Altres observacions: Es pot observar, en aquesta llinda, d'un dels masos amb més importància del poble i de la zona, el símbol religiós usat com a benedicció eclesiàstica del mas i al mateix temps de la família que hi residia.

Situació al nucli del poble:

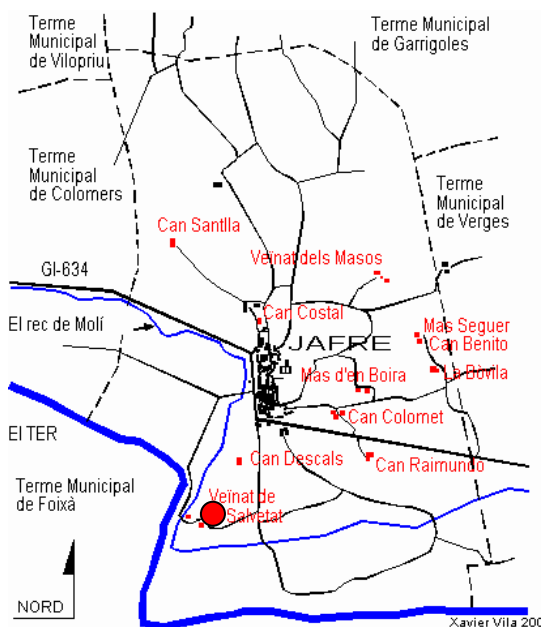
Mas Pons (veïnat de la Salvetat)

Inscripció:

Estat de conservació: **bo**Tipus de pedra: **gres**Dimensions: **100X30 cm**Ubicació actual: **Finestra del primer pis.**Temàtica: **Gravat decoratiu.**

Altres observacions: La representació inscrita a la pedra és una petxina, forma natural com a símbol de l'aigua i alhora de la vida.

Situació als afores del poble:

Can Vilert

Inscripció: **BERN** ? ? ? ? ? ? ? **SABATER**
A R E **3** **T O R**

Estat de conservació: **Danys totalment irreparables**

Tipus de pedra: **sorrenca**

Dimensions: **200X30 cm**

Ubicació actual: **Porta principal**

Temàtica: **propietat del rector**

Idioma: **Català**

Altres observacions: Es tracta d'una de les llandes més malmeses que he trobat al poble. En un principi la inscripció no aporta grans dades, ja que està mig esborrada, però tant per la seva ubicació propera a la rectoria i també a partir de diverses documentacions relacionades amb la parròquia jafrenca, he pogut desxifrar una mica d'història de la pedra i el nom que porta inscrit.

Coincideix amb el nom complet de Mn. Bernat Sabater, rector i regent de la parròquia entre 1584 i 1601. Amb un antecedent de sagristà l'any 1583.

Així possiblement aquesta casa va pertànyer a la rectoria i després en fou segregada.

Situació al nucli del poble:

Can Baus

Inscripció: **JAVME BA^VS** ??? **SH**
ANY MIL ??????????

Estat de conservació: **Parcialment destruïda amb danys irreparables**

Tipus de pedra: **sorrenca**

Dimensions: **160X50 cm**

Ubicació actual: **Porta de la planta baixa.**

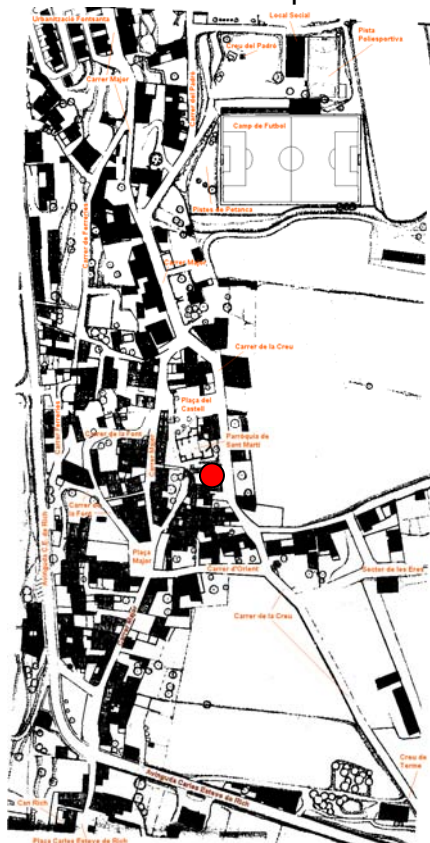

Idioma: **Català**

Temàtica: **Propietat i data.**

Altres observacions: En el cadastre de 1736-1746 apareix la casa esmentada en propietat de Martí Baus. El fet que la data de la llinda estigui escrita en lletra fa que es llegeixi perfectament l'inici de l'any però es perd el que segueix. Com a curiositat també s'observa que el mateix picapedrer que va inscriure a la llinda va oblidar-se, o bé es va equivocar a l'hora d'escriure el cognom del propietari, per tant la lletra "U", està sobreinscrite entre la "A" i la "S".

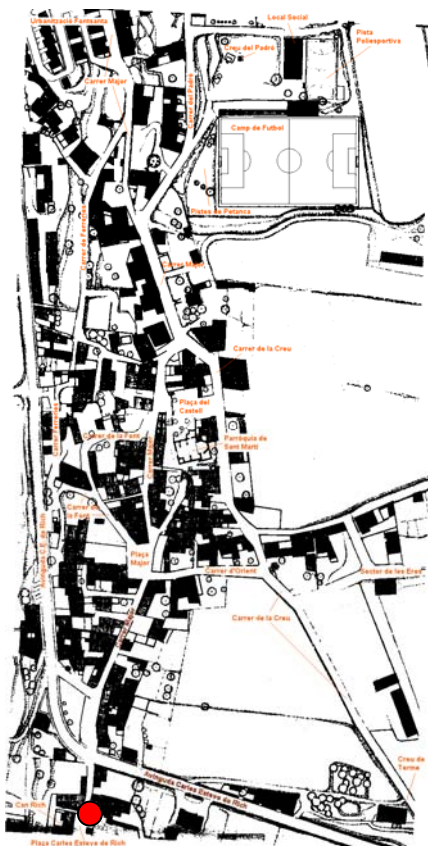
Situació al nucli del poble:

*Can Marimon*Inscripció: **EsΓeVa I ???**Estat de conservació: **Dany irreparables**Tipus de pedra: **sorrenca**Dimensions: **120X30cm**Ubicació actual: **Porta principal**Temàtica: **Propietat**Idioma: **Català**

Altres observacions: L'estat de la llinda és irrecuperable. Al costat esquerre de la pedra s'hi pot observar pintat el número de carrer que tenia la casa. Sembla ser que es tracta del número 10.

Situació al nucli del poble:

Les Nenes

Inscripció: **JAVME SATLLA Y PONS ME FECIT ALS I ???**

Estat de conservació: **parcialment destruïda**

Tipus de pedra: **gres**

Dimensions: **180X40 cm**

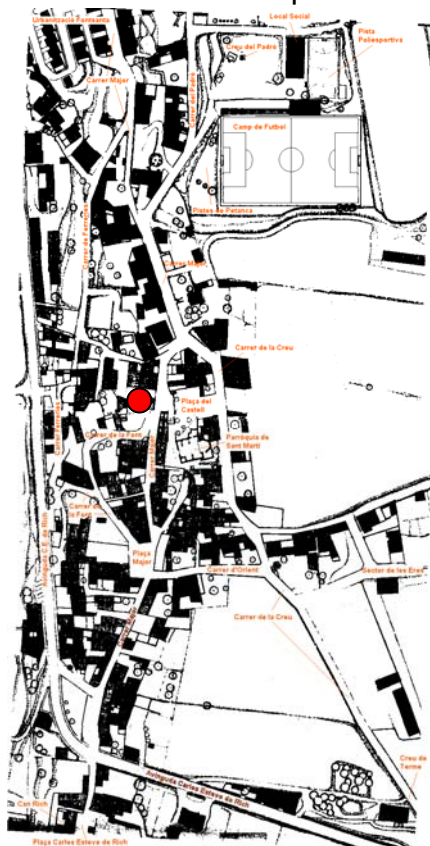
Ubicació actual: **Porta d'accés a l'interior de l'habitatge**

Temàtica: **propietat i data**

Idioma: **Llatí**

Altres observacions: Dins l'arxiu de la Corona d'Aragó del 1729-1790, concretament el 2 de març de 1784 (foli 166), apareix Jaume Satlla i Pons a l'índex de les tinences de Jafre capbrevades pel Reial patrimoni. Per tant podem incloure la llinda dins el recull del segle XVIII.

Situació al nucli del poble:

Can Grau

Inscripció: **R H**

Estat de conservació: **Bo**

Tipus de pedra: **calcària**

Dimensions: **30X20cm**

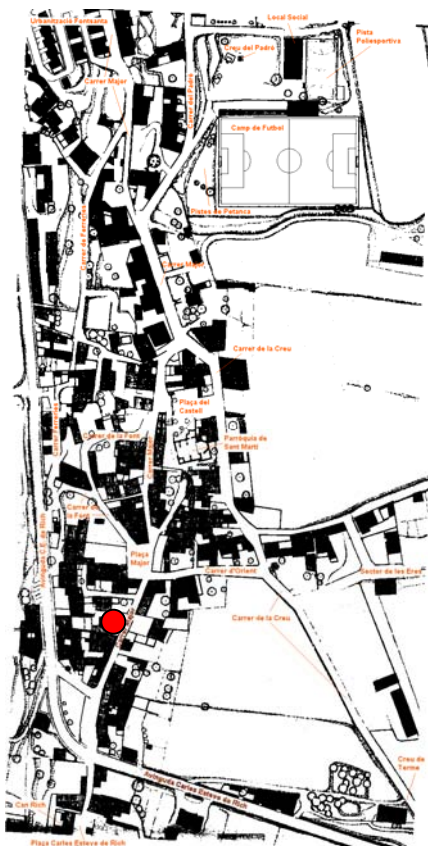

Ubicació actual: **Entre la primera i la segona porta lateral esquerre**

Temàtica: **Inicials del propietari**

Altres observacions: Segons la propietària actual de la casa, aquestes inicials pertanyen al nom del propietari de la casa en el moment de la col·locació d'aquesta pedra, Ramon Hugas. No és utilitzada com una llinda i tampoc té les mateixes característiques d'aquestes, comparteix més semblances amb les anomenades *termes*. Pedres que indiquen la propietat d'un terreny, o zona privada.

Situació al nucli del poble:

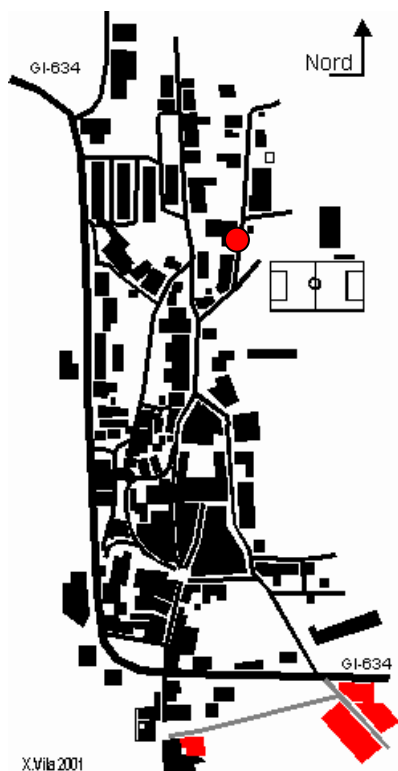
Can Castanyer

Inscripció: 1 ? ? 8

Estat de conservació: **parcialment destruïda**Tipus de pedra: **Sorrenca**Dimensions: **160X40 cm**Ubicació actual: **Porta d'entrada**Temàtica: **data**

Altres observacions: Segons ens explica la mestressa de la casa, la destrucció d'aquesta llinda es deu a una trapelleria infantil de fa una colla d'anys, per això malauradament ja no es pot recordar de la data que es trobava inscrita. Tot i que en el cadastre de 1736-1746, ja es troba dibuixada la silueta de l'habitatge on es troba, per tant és possible que la data es trobés inclosa dins el període del segle XVIII.

Situació al nucli del poble:

CONCLUSIONS

*"...només és el temps,
I no és material."*

"Pedres que parlen" és un treball de recerca que recull una història viva, sovint oblidada, que es conserva al poble de Jafre. La idea d'aquest treball va sorgir a partir de l'observació de les llindes i de les llaudes, que contenen inscripcions, o símbols que, dia a dia, des de fa temps, m'han captivat quan he donat voltes a l'entorn del poble, i precisament aquest entorn ha estat el fil conductor de la recerca.

Després d'haver realitzat el treball, he recopilat la informació suficient per poder arribar a les conclusions següents:

L'ús de les llindes com a *recurs arquitectònic* va tenir una gran influència, sobretot durant els segles XVII, XVIII i XIX; la seva funció era del tot necessària a l'hora de construir les obertures ja que s'utilitzaven com a element de reforç suportant la càrrega de les parets. En aquell moment no existia cap més material tan resistent com la pedra.

Les llindes eren precisament *objecte de les inscripcions* perquè són els elements que coronen els accessos a l'interior de cada habitatge: les portes d'entrada, diverses finestres visibles del carrer i portes interiors, en menys quantitat. Les llindes eren escollides pels propietaris dels habitatges per inscriure-hi el que volien aquests darrers, i constituïen un vehicle excel·lent per obtenir un desig d'eternitat i posteritat dels missatges inscrits, cosa que, en bona part, s'ha aconseguit.

El fet d'aprofundir sobre les inscripcions de les llindes, m'ha resultat una tasca extraordinàriament interessant. Les inscripcions mantenen una *jerarquia* visible associada a la posició social de la família de cada habitatge. Les llindes ofereixen una forquilla àmplia d'elements i informacions: des d'un únic símbol o data fins a detallades explicacions sobre un fet o refranys. També informacions relacionables amb l'ús de diferents *tipus de pedra*: pedra sorrenca originària del poble, d'una baixa qualitat, o pedra calcària extreta del massís del Montgrí, de característiques ben diferents, amb un alt grau de conservació i alhora menys econòmica pel fet d'haver-la d'importar del poble veí.

La *conservació de les llindes* va estretament lligada al material utilitzat, però també ha influït el lloc on estan col·locades; certament les que es troben a la

intempèrie han patit un procés de desgast més acusat que les situades a l'interior o en llocs refugiats dels fenòmens atmosfèrics.

D'aquests fenòmens, possiblement el més destructiu ha estat la *pluja àcida*, resultant de la contaminació atmosfèrica, qui ha influït més en la destrucció de les llindes exteriors.

També la deixadesa i la poca consciència de l'ésser humà és un dels factors de la pèrdua d'aquestes peces històriques que hem heretat dels nostres avantpassats.

Aquest treball pretén ser una ajuda a la lluita contra la desaparició i l'oblit de les llindes, i a la vegada expressa una espurna d'il·lusió que uneixo a la de tots aquells que estimem la història i valorem el passat que és el temps que no mor mai.

Èlia Bantí i Alabau

Novembre de 2006

BIBLIOGRAFIA

Llibres i Documents consultats:

- **Badia i Homs, Joan.** Gran Geografia comarcal de Catalunya. L'Empordà. Vol.4 Fundació enciclopèdia catalana.
- **Badia i Homs, Joan.** L'arquitectura medieval de l'Empordà. Vol.1 Baix Empordà.
- Treball de recerca d'Helena Descals, " el Mas Pons".
- **Barcanova,** Arrels de Futur. Edició commemorativa del 25è aniversari d'Editorial Barcanova.
- **Viñas i Parramon, Joan.** Jafre (projecte fi de carrera d'arquitectura).
- **Alberch Ramon i Viñas Joan.** Jafre. Quaderns de la revista de Girona, 83.
- **Arnau i Guerola, Maruja.** Jafre i el santuari de la Font Santa.
- <http://www.xtec.net/~xvila1/>
- **Diversos autors,** Ciències socials 4. Ed. Barcanova.
- <http://www.xtec.net/~jbuxader/historia/cronologia/index.htm>

AGRAÏMENTS

*"Sóc els altres a la mesura que els altres són amb mi.
Sense els altres jo no puc existir."*

Vull donar sincerament les gràcies a totes aquelles persones que m'han ajudat en el treball, m'han orientat i han dedicat un tros del seu temps a molts aspectes d'aquesta recerca. En primer lloc a la Carme Guardado, com a persona, com a professora d'història, tutora i coordinadora del treball; a Josep Alabau, per l'especial interès que ha mostrat en aquest treball, pels coneixements transmesos i el fet d'haver-me cedit material molt interessant; a l'Agnès Guasch, amiga de tota la vida, amb qui vaig compartir cada tarda de l'estiu dos mil sis, i va oferir-se com a fotògrafa de les llindes; a Xevi Vila, per les idees donades, i el suport informàtic, així com també el suport de la Quimi Alabau i família; gràcies a Maria Mercè Alabau, sobretot pels consells i els diferents punts de vista que m'ha expressat, molts d'ells oposats als meus, la qual cosa m'ha enriquit extraordinàriament; a la Marta Camps, estudiant de geologia, va ensenyar-me les referències dels diferents tipus de pedra analitzats; a Dolors Casas, per algunes traduccions de llengua llatina; a Glòria Llinàs, per explicar-me el valor i la dignitat de la pedra; a David Escribano, per els arranjaments informàtics; a Toni Pimentel, per l'ajuda en el disseny de portada. També vull fer arribar els agraïments a totes les persones que han obert les portes de casa seva i m'han permès recollir aquesta història d'àmbit familiar ,aparentment privada, i m'han ensenyat que no és així, que la història comuna ,que ens porta fins els nostres dies, està a l'abast de tothom. Gràcies a aquells que sense saber-ho van motivar-me per la recerca.

I finalment a la meva família, a tots els que sabien que estava concentrada en el treball i sempre han tingut una mirada afectuosa i una paraula de suport.

Èlia Banti i Alabau

Novembre 2006